

ORIGINAL ARTICLE

Evaluation of City Development Strategy (CDS) in Improvement of Informal Settlements in Imam Khomeini Port

Roudabeh Farhady^{1*}, Donya Soleimanizadeh²

¹ Assistant Professor,
Department of Geography and
Urban Planning, Payame Noor
University, Tehran, Iran.

² Msc, Department of
Geography and Urban Planning,
Payame Noor University,
Tehran, Iran.

Correspondence
Roudabeh Farhady
Email: r_farhadi@pnu.ac

A B S T R A C T

This research has investigated City Development Strategy (CDS) in improvement of informal settlements in Imam Khomeini Port. The research type is applied and its method is descriptive-analytical and quantitative. We used documentary and library methods to explain the goals and principles of CDS field survey to check its indicators in the study area and questionnaire to collect data.. The sample size was determined by Cochran formula with the number of 376 residents by simple random sampling and 50 experts and 26 components were selected as dependent variables for indicators of governance, competitiveness, banking and livability. The reliability of the questionnaires was confirmed by Cronbach's alpha coefficient, 0.76 for the residents' and 0.81 for the experts' questionnaires. Inferential statistics methods such as T-test were used for data analysis SWOT analysis was used to determine appropriate strategies and QSPM method was used to prioritize strategies. The results of the studied indicators from the perspective of citizens with an average of 2.3 and from the experts' view with an average of 2.9 showed that CDS indicators in Imam Khomeini port are not in a good conditions. Appropriate strategies (WT) with defensive position were determined and prioritized. The first to fourth priorities were determined in the order of attracting people's participation, focusing on strategic thinking and integrated urban management, paying special attention to environmental issues and justice in access to facilities. The innovative approach of this research is to provide operational solutions to improve the situation of a city that has hosted the immigrants of the imposed war and endured a lot of pressure during the 8 years of holy defense.

K E Y W O R D S

City Development Strategy, Informal Settlements, Imam Khomeini Port.

How to cite

Farhady, R. & Soleimanizadeh, D.
(2023). Evaluation of City Development
Strategy (CDS) in improvement of
informal settlements in Imam Khomeini
Port. *Urban Ecological Research*, 14(1),
119-146.

© 2023, by the author(s). Published by Payame Noor University, Tehran, Iran.

This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

ارزیابی راهبرد توسعه شهر (CDS) در بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره)

رودانه فرهادی^{۱*}، دنیا سلیمانی‌زاده^۲

چکیده

این پژوهش وضعیت سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) را با توجه به شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) بررسی نموده است. نوع پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی- تحلیلی و کمی است. برای تشریح اهداف و اصول CDS از روش‌های اسنادی و کتابخانه‌ای، برای بررسی شاخص‌های آن در منطقه مورد مطالعه از پیمایش میدانی و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد. حجم نمونه با فرمول کوکران به تعداد ۳۷۶ نفر از ساکنان با نمونه‌گیری تصادفی ساده و ۵۰ نفر از کارشناسان تعیین شد و ۲۶ مؤلفه برای شاخص‌های حکمرانی، رقبتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن به عنوان متغیرهای وابسته انتخاب گردید. پایابی پرسشنامه‌ها طبق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۶ برای پرسشنامه ساکنان و ۰/۸۱ برای پرسشنامه کارشناسان تایید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار استنباطی مانند آزمون T و برای تعیین راهبردهای مناسب از تحلیل SWOT و برای اولویت‌بندی راهبردها از روش QSPM استفاده شد. نتایج شاخص‌های مورد بررسی از نظر شهر و ندان با میانگین ۲/۳ و کارشناسان با میانگین ۲/۹ نشان داد که شاخص‌های CDS در بندر امام خمینی (ره) وضعیت مناسبی ندارند. راهبردهای مناسب (WT) با موقعیت تدافی تیمی و اولویت‌بندی شدند. اولویت اول تا چهارم به ترتیب جلب مشارکت مردم، تمرکز بر تفکر استراتژیک و مدیریت یکپارچه شهری، توجه ویژه به مسائل زیست محیطی و عدالت در دسترسی به امکانات تعیین شد. رویکرد نوآورانه این پژوهش، ارائه راهکارهای عملیاتی برای بهبود وضعیت شهری است که در خلال ۸ سال دفاع مقدس میزبان مهاجران جنگ تحملی بوده و فشار زیادی را تحمل کرده است.

واژه‌های کلیدی

راهبرد توسعه شهر، سکونتگاه‌های غیررسمی، بندر امام خمینی.

نویسنده مسئول:

رودانه فرهادی

ایمیل: r_farhadi@pnu.ac

استناد به این مقاله:

فرهادی، رودانه و سلیمانی‌زاده، دنیا (۱۴۰۲). ارزیابی راهبرد توسعه شهر (CDS) در بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی(ره). فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۱۹-۱۴۶ (۱).

خشکبودن، ایستایی، بلندمدت بودن و غیر منعطف بودن طرح‌های جامع و تفصیلی و عدم انطباق آن‌ها با شرایط موجود در زمانی که سرعت تغییرات بهتدی صورت می‌گیرد، عملاً کارکرد آن‌ها را ساقط کرده است. برای بروز رفت از این مسئله در سال‌های اخیر رویکرد مشارکت مردمی در طرح‌های توسعه شهری جایگاه ویژه‌ای یافته است. این گونه طرح‌ها با توجه به میزان بالای مشارکت ذی‌نفعان می‌تواند راه حلی برای جایگزینی طرح‌های جامع و تفصیلی باشد. راهبرد توسعه شهر (CDS) یکی از این گونه طرح‌ها است که بهبود شرایط زندگی شهروندان را به عنوان هدف اصلی انتخاب کرده و به طور مستقیم مقوله کاهش فقر شهری را نشانه رفته است (حسینزاده دلیر و همکاران، ۱۳۹۰).

استراتژی توسعه شهر ابزاری است که به شهر کمک می‌کند تا پتانسیل شهرنشینی را مهار کرده و چارچوبی هماهنگ و نهادی را توسعه داده و بیشترین استفاده را از فرصت‌ها داشته باشد و از همه مهم‌تر این که به ساکنان این شانس را می‌دهد که در آینده در جایی که زندگی می‌کنند، صدایی داشته باشند (Cities Alliance, 2019).

ایده پشت CDS این است که مداخلات استراتژیک عمومی، خصوصی و مدنی که بهجا و بهموقع باشد می‌تواند مسیر توسعه یک شهر را به طور قابل توجهی تغییر دهد و عملکرد آن را بهبود بخشد (Cities Alliance, 2016). روش‌شناسی راهبرد توسعه شهر یکی از کامل‌ترین و در عین حال واقع‌گرا و عملی‌ترین روش‌شناسی‌ها در میان مجموعه اسناد و برنامه‌ریزی‌های توسعه شهری است. در این راستا بهبود شاخص‌ها و پارامترهای طرح‌های توسعه شهری قبل از اجرای آن امری اجتناب‌ناپذیر است.

اولین مطالعاتی که در زمینه اسکان غیررسمی در ایران انجام گرفته، اغلب مطالعات موردي و به صورت کارهای میدانی بوده است که به مونوگرافی مناطق حاشیه‌نشین پرداخته و کمتر به جنبه‌های تئوریک و نظری موضوع توجه داشته است (فرجی ملایی، ۱۳۹۶).

این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ این سؤال است که سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (حاکمیت خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن) در چه جایگاهی قرار دارند؟ تا با شناخت نیازهای ساکنان، بهمنظور تقویت حس مشارکت مردمی و با هدف بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی در بندر امام‌خمینی (ره) راه کارهای برنامه‌ریزی و عملیاتی ارائه شود.

مقدمه

کشورهای در حال توسعه از منظر برنامه‌ریزی شهری با شرایط نامطلوبی مواجه‌هند؛ به‌گونه‌ای که پیتر هال چشم‌انداز آن را با طرح سؤالی چنین توصیف می‌کند که آیا در شهرهای کشورهای در حال توسعه می‌توان به رهیافت‌هایی از برنامه‌ریزی شهری دست یافت و از طریق آن امید به افزایش درآمد و بهبود شرایط محلی همه شهروندان داشت؟ (Hall, 2004) برنامه‌ریزی شهری این کشورها مشخصه‌های مشترکی دارند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: غیرواقعی و بلند پروازانه بودن و عدم ملاحظه امکانات اجرایی واقعی، فقدان نظام قانونی و ساختار سازمانی منسجم، کمبود منابع مالی و نارسانی مهارت‌ها و دانش فنی، عدم مشارکت شهروندان، چالش‌های کاربری زمین‌های شهری شامل گسترش بازار غیرقانونی زمین و مستغلات، ناتوانی دولتها در نظارت بر اراضی، فقدان معیارها و استانداردهای مناسب کاربری مسکونی و انعطاف‌ناپذیری و ناسازگاری طرح‌های کنونی از جمله طرح جامع شهری (Gunder & Hillier, 2007).

وجود سکونتگاه‌های غیررسمی یکی از مشکلات برنامه‌ریزی به‌شمار می‌آید. این مشکل زمانی بروز می‌کند که ساختار فضایی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ...) برخی از نواحی یک شهر تفاوت آشکاری با سایر نواحی پیدا می‌کند (خلاباقری، ۱۳۹۰). تفاوت‌هایی که نیاز به تدوین برنامه‌ریزی متفاوت دارد.

بسیاری از پندرهای ناروا بر این موضوع اشاره دارد که سکونتگاه‌های غیررسمی مکان اصلی تجمع مجرمان و بزهکاران اجتماعی است. اما بررسی‌ها و مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است که در بسیاری از موارد ساکنان اجتماعات غیررسمی مردمانی زحمتکش و شریف هستند و تنها به‌دلیل درآمدپذیری برای تأمین مسکن با هزینه کمتر به سکونتگاه‌های غیررسمی روی آورده‌اند (تولایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۰). از طرف دیگر علت اصلی حاشیه‌نشینی، کثار گذاشتن تقریباً اجباری بخشی از جامعه در روند توسعه ناشی از عدم تعادل منطقه‌ای در بخش اقتصادی است که باعث ایجاد سیل مهاجرت جمعیت به‌سوی شهرهای بزرگ می‌شود (Abbott, 2007). این مهاجرت‌ها اغلب منجر به حاشیه‌نشینی یا اسکان غیررسمی می‌شود که از جمله پدیده‌های ناشی از شهرنشینی شتابان معاصر و از جلوه‌های بارز فقر شهری است و در شکل برنامه‌ریزی نشده و خودرو درون یا اطراف شهرها ظاهر شده است (رهنمای، ۱۳۸۶).

مبانی نظری

راهبرد توسعه شهر فرآیند آماده‌سازی چشم‌انداز بلندمدت آینده شهر از برنامه‌های ترسیم شده عملی کوتاه‌مدت برای رشد عادلانه در شهرها است که از طریق مشارکت شهروندان انجام می‌پذیرد. تمرکز CDS بر تقویت رقابت‌های اقتصادی است. فرآیند مشارکتی شامل درگیر کردن بازیگران اصلی از همه بخش‌های جامعه است و محصل آن یک راهبرد توسعه است که برای تکمیل مراحل اجرا و همچنین تغییرات موقعیت رقابتی شهرها طراحی شده است (Cities Alliance, 2007).

راهبرد توسعه شهر به جای تهیه و تدوین طرح‌های بلندمدت و غیرانعطاف‌پذیر و طرح‌های کلان شهری از قبیل طرح جامع، سعی دارد پاسخ سؤالاتی را که شهروندان بهخصوص گروه‌های کم‌درآمد با آن مواجه هستند، بیابد. کاهش فقر شهری، اتخاذ راهبردهای حمایت از گروه‌های کم‌درآمد و بهبود شرایط طیف غالب شهری، از مهم‌ترین اهداف این راهبرد به شمار می‌آید (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۹۰).

فرآیند راهبرد توسعه شهر (CDS) به عنوان یک نظریه رویه‌ای - محتوایی و ب رویکرد نوین در برنامه‌ریزی شهری توسط سازمان ائتلاف شهرها (۱۹۹۹ م)، با هدف ارتقای توسعه شهری پایدار (رشد اقتصادی و اشتغال فزاینده)، ارتقای کیفیت اداره و مدیریت شهر (حکمرانی خوب شهری) و کاهش مداوم و سیستماتیک فقر شهری مطرح گردید. این رویکرد نوین به دنبال بسترسازی در جهت حل مشکلات شهرها است که از درون جامعه شهری می‌جوشد و از این‌رو به جای پاک کردن صورت مسئله، تلاش برای حل آن دارد. راهبردهای توسعه شهر به عنوان یک فرآیند مشارکتی سه هدف اصلی: بهبود مدیریت شهری، رشد اقتصادی و کاهش فقر شهری را دنبال می‌کند. علاوه بر این این راهبرد برای پایداری توسعه شهرها بر اساس چهار اصل کلی بنیان‌گذاری شده است که عبارت‌اند از: قابلیت زندگی^۵، رقابت‌پذیری^۶، بانک‌پذیری^۷ و مدیریت و حاکمیت خوب شهری^۸ (احتنزد روشتی و مرادی مفرد، ۱۳۹۲).

راهبرد توسعه شهر نیازمند انعکاس واقعی مجموع چشم‌اندازهای (Asian Development bank, 2001) همه ذی‌نفعان در شهر است.

مطالعه و تهیه و تدوین طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه طرح‌های جامع و مبانی نظری آن‌ها از اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ دستخوش تغییرات بنیادی شده است. این تحولات بر اساس روش‌ها و نگرش‌های نظاممند به جای صرف نیرو برای شناختن جامع موضوع، تلاش خود را متوجه تحلیل مسئله کرده و جهت‌گیری عمومی تغییرات به سوی مشارکت شهروندان و انتباطق با خواست و نیازهای جامعه بوده است. این تغییرات جابجا‌یابی معیارهای فیزیکی کالبدی شهرها، به سوی مجموعه‌ای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی و تغییرات اساسی طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه در کشورهای توسعه یافته را شامل شده است. از همین رو است که نظریه‌پردازانی چون هال^۹، هاروی^{۱۰}، فریدمن^{۱۱} و چادویک^{۱۲}، به ارایه این مفاهیم جدید و ضروری در برنامه‌ریزی شهری معاصر پرداخته‌اند.

پس از دهه ۱۹۷۰، جنبش‌ها و مکاتب بسیاری که در حوزه برنامه‌ریزی شهری شکل گرفتند، سعی در بهبود شرایط زندگی شهروندان داشته‌اند. در طول چند دهه گذشته، هر کدام از این مکاتب پس از آزمون و خطاهای مکرر، نقاط ضعف و قدرت و میزان کارآیی خود را عرضه کرده‌اند. در این بین راهبرد توسعه شهر (CDS) از جدیدترین این مکاتب محسوب می‌شود (حسین‌زاده دلیر و همکاران، ۱۳۹۰) که در دهه ۱۹۸۰، توسط بانک جهانی ارایه شد. در واقع در سال ۱۹۹۹، با شکل‌گیری سازمان ائتلاف شهرها توسط بانک جهانی و مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل، به منظور ارتقای زندگی افراد فقیر شهری در کشورهای در حال توسعه، رویکرد راهبرد توسعه شهر در شهرهای کشورهای در حال توسعه با تأکید بر دو اولویت شکل اجرایی به خود گرفت. اولویت اول تعهد به برنامه‌های کلان برای بهبود شرایط زندگی غیر بهداشتی و آسیب‌پذیر فقیران شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی و زاغه‌ها در شهرهای کشورهای در حال توسعه و اولویت دوم تسهیل در فرآیندهای مشارکتی بود. به این معنا که برنامه‌ریزان محلی راهبردهای توسعه شهری چشم‌انداز وضعیت اقتصادی شهرهایشان را تعریف کنند و اولویت‌ها را برای سرمایه‌گذاری و اقدام مشخص سازند (Cities Alliance, 2001).

5. Livability

6. Competitiveness

7. Banking

8. Good Urban Management and Governance

1. Hall

2. Harvey

3. Friedman

4. Chadwick

- قانونمندی برقراری شرایط و زمینه لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری است که شامل شهروندان، نهادهای اداره کننده شهر، شورای اسلامی و بخش خصوصی است و نیازمند قرار گرفتن بر مدار قانونمندی می‌باشد (صرفی و عبدالهی، ۱۳۸۷).
  - پاسخگویی یکی از شالوده‌های حکمرانی خوب شهر است. پاسخگویی به نوبه خود نیازمند شفافیت، کنترل قدرت و تقویت جامعه مدنی است تا طرفهای هم سود، از عملکرد تصمیم‌گیران مطلع شوند و قدرت مهار آن‌ها را داشته باشند (می‌دری و خیرخواهان، ۱۳۸۳).
  - شفافیت مبنای اصلی برای اعتمادسازی بین دولت و ملت است.
۲. بانکی و از نظر مالی پایدار بودن: امروزه جهان جدید شبکه‌ای است که تاروپود آن را اطلاعات و نظام ارتباطات الکترونیک تشکیل می‌دهد (کاستلز، ۱۳۸۰). بنابراین نمی‌توان جریان‌های قدرت، ثروت و اطلاعات فضای جریان‌ها را که فناوری اطلاعات و ارتباطات زمینه جهان‌گستر شدن آن را فراهم ساخته است، نادیده گرفت؛ زیرا به گفته آنتونی گیدنز، جهانی شدن فشردگی روابط اجتماعی است به نحوی که مکان‌های دور را چنان به هم می‌پیوندد که رخدادهای بسیار دور از دسترس باعث شکل‌گیری رخدادهای محلی می‌شود (نظری و بازرگانی کیا، ۱۳۸۳). بانکی بودن را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مورد بررسی قرار داد: اول از لحاظ سیستم مالیه شهری؛ اصولاً شهرها برای داشتن یک توسعه پایدار باید از درآمدهای پایدار نیز برخوردار باشند. دوم از نظر رشد فناوری و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات که باعث تسهیل در امر تجارت و گردش مالی در سطح جهان شده است و به پایداری شهرها کمک شایانی خواهد کرد. برای ارزیابی منابع درآمدی (مالیه شهری) از ۵ مؤلفه کارایی اقتصادی، ثبات درآمدی، پذیرش، عدالت افقی و عمودی و قانونی بودن استفاده شده است.
- کارایی اقتصادی: نقش برجسته شهرداری‌ها چه از نظر سهم مخارج آن‌ها نسبت به کل مخارج شهر و چه از نظر تاثیرگذاری بر عملکرد بخش‌های خصوصی و غیردولتی غیر قابل انکار است. شهرداری‌ها با استفاده از اهرم‌های قانونی یا عوارضی درآمد تحصیل می‌کنند (قادری، ۱۳۸۵).
  - ثبات درآمدی: شهرداری‌ها احتیاج به منابع درآمدی ثابتی دارند که تحت هر شرایطی بتوانند روی آن حساب باز کنند.
  - پذیرش: لازمه پذیرش سیاسی و اجتماعی عوارض و بهای خدمات شهرداری، اطلاع‌رسانی، شفافیت در امور، مردمداری، دقت کامل در نوع و میزان هزینه‌ها و ارتباط بین درآمدهای وصول شده و هزینه‌ها است (قادری، ۱۳۸۵).

2008) و با تکیه بر سرمایه‌های درون جامعه شهری به حل مسائل مشکلات به شیوه‌های سیستمی و سلسله‌مراتبی می‌پردازد (Center for urban Development studies, 2001).

اهداف راهبرد توسعه شهر دستیابی به مدیریت و حاکمیت شهری بهبود یافته، رشد اقتصادی و اشتغال فزاینده و کاهش فقر است و برای رسیدن به آن همانند بسیاری از راهبردهای توسعه‌ای دیگر، ۴ مرحله اساسی و مهم را بایستی طی کند: شناخت و تبیین وضع موجود، بررسی، و تبیین وضع بهینه، تدوین برنامه‌هایی برای رسیدن به وضع بهینه و تعیین راهبردها و اقدامات برای رسیدن به وضع بهینه. اصول این راهبرد بر این تفکر استوار است که شهرها باید از چهار جنبه کارکردی و پایدار باشند، یعنی مدیریت و حکمرانی خوب داشته باشند، بانکی بوده و از نظر مالی پایدار باشند، زیست‌پذیر و قابل زندگی و رقابتی باشند (Un-Habitat, 2003).

۱. مدیریت و حکمرانی خوب شهری: حکمرانی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت کنندگان اطلاق می‌شود. در واقع این اصطلاح «رابطه» و نه دستگاه را توصیف می‌کند (لاله‌پور، ۱۳۸۶). بر اساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی براساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرآیند حکومت‌داری (می‌دری و خیرخواهان، ۱۳۸۳).

حکمرانی خوب یکی از پیش‌نیازهای توسعه پایدار است. به طوری که در کشورهای مختلف با ساختار اجتماعی و منابع طبیعی مشابه، با تغییر در شیوه مدیریت و اجرا نشان داده شده است که سطح اجتماعی و سطح زندگی بهبود یافته است (Downer, 2000). شهروند کسی است که در جامعه پایگاهی دارد و متناسب با آن حقوقی را دارد می‌باشد. ویگی خاصی که پایگاه به شهروند می‌دهد، همان حرکت و پویایی در عرصه‌های مختلف جامعه است. یعنی افراد با قرار گرفتن در پایگاه شهروندی، میان هر سه حوزه جامعه (خصوصی، عمومی و دولتی) در حرکتند. شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در CDS (توسط بانک جهانی این‌گونه معروف شده‌اند: مشارکت، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه، شفافیت و اطلاع‌رسانی (اسدی و رهنما، ۱۳۸۸).

- مشارکت به عنوان یکی از ستون‌های اساسی دموکراسی با مفاهیم همبستگی، همکاری، یاری و اتحاد همراه است. مشارکت تعهدی فعالانه، آگاهانه، آزادانه و مستوانه است و یکی از سازوکارهای اعمال قدرت به شمار می‌آید که تنها می‌تواند از درون برخیزد.

زندگی می‌داند. این موارد می‌تواند سلامت جسمی، شرایط شخصی (از جمله ثروت و شرایط زندگی)، ارتباطات اجتماعی، اقدامات شغلی و یا دیگر عوامل اجتماعی و اقتصادی باشد (کوکبی، ۱۳۸۶: ۸۰). در مقابل رویکرد ذهنی، کیفیت زندگی را مترادف با شادی یا رضایت فرد در نظر می‌گیرد.

برای سنجش کیفیت زندگی (قابل زندگی بودن عینی) مؤسسه گالوپ شاخص‌هایی را پیشنهاد کرده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: شاخص‌های اجتماعی شامل خدمات بهداشتی درمانی، فرصت‌های شغلی، احساس اعتماد و امنیت و احساس امنیت شغلی؛ شاخص‌های اقتصادی شامل فقر و مشکلات مالی، مشکلات در پرداخت صورت حساب‌ها، اینمی شهری، مشکلات زیستمحیطی و آلودگی هوا، تغییرات آب و هوا، ایجاد شغل، کاهش بیکاری، کیفیت دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی و مشکلات صوتی؛ شاخص‌های کالبدی یا زیرساخت‌ها شامل حمل و نقل عمومی، امکانات فرهنگی از قبیل سالن‌های کنسرت، موزه‌ها، کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی، فضاهای عمومی از قبیل بازارها و پیاده‌روها، خیابان‌ها، فضای سبز و باغ‌های عمومی، فضای تفریحی و امکانات ورزشی.

برای سنجش کیفیت زندگی (قابل زندگی بودن ذهنی) هم شاخص‌هایی تعریف شده است که عبارتند از: رضایت از زندگی، حس اینمی و درک جرم و جناحت و دیگر مشکلات نامطلوب. در این پژوهش برای سنجش کیفیت زندگی در بندر امام خمینی سعی شده است از شاخص‌هایی استفاده شود که با شرایط و محیط سازگاری داشته باشد و بتواند کیفیت زندگی را در این شهر مورد سنجش قرار دهد.

۴. رقابتی بودن: یکی از اجزای کلیدی در مطالعات و تحلیل‌های CDS، تحلیل توان رقابت اقتصادی شهر در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای است. به عبارت دیگر تدوین راهبرد توسعه و متعاقباً برنامه اجرایی، مستلزم تعیین مزیت رقابتی شهرها است (اشرفی، ۱۳۸۸). برای ایجاد رقابت شهری نیاز به ظرفیت‌سازی است که برخی از مؤلفه‌های آن عبارتند از: مدیریت کارآمد و توانا، به کارگیری استعدادهای بالقوه و نظارت. همچنین رقابت شهری نیازمند زیرساخت‌ها است؛ یعنی مجموعه تسهیلاتی که امکان انجام خدمات عمومی اساسی و سیستم‌های پایه‌ای را فراهم می‌کند که با استفاده از آن‌ها می‌توان دیگر خدمات را از طریق فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی به عموم مردم عرضه کرد. این تسهیلات و خدمات زیرساختی را بخش دولتی یا ب خصوصی به جامعه عرضه می‌کند. دسته‌بندی زیرساخت‌ها شامل آب و

- عدالت افقی و عمودی: عدالت افقی وضعیت پرداخت یکسان مالیات و عوارض به وسیله خانوارهای واقع در یک گروه درآمدی است. عدالت عمودی با وضعیت پرداختی گروه بالاتر درآمدی، بیشتر از گروه درآمدی پایین‌تر تعیین می‌شود (قادری، ۱۳۸۵).

- قانونی بودن: بسیاری از عوارض وضع شده در طول سال‌های گذشته از نظر اسناد قانونی یا طی شدن روال تصویب و تأیید مورد خدشه قرار گرفته‌اند. این خدشهای باعث دعواهای بین اشخاص حقیقی و حقوقی از یک طرف و شهیداری‌ها از طرف دیگر می‌شود و فرصت کاری، درآمدی و ریسک‌پذیری را از مدیران شهری می‌گیرد (قادری، ۱۳۸۵).

برای ارزیابی بانکداری الکترونیکی (فناوری اطلاعات) از معیارهای بستر ارتباطی، ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی، آموزش و ایجاد اعتماد به شهر وندان و ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی استفاده شده است:

- بستر ارتباطی: مهم‌ترین و موثرترین ابزار آغاز فرآیند بانکداری الکترونیکی دسترسی عمومی به بسترها زیرساخت ارتباطات الکترونیکی می‌باشد. باید یکپارچکی لازم بین بسترها شهری و بانکی وجود داشته باشد.

- ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی: یکی از ممیزهای بانک‌ها ایجاد شعب بانکی در سطح شهر و تسهیل خدمات شهری از طریق ایجاد زیرساخت‌های بانکی همچون کارت‌های اعتباری و هوشمند می‌باشد.

- آموزش و ایجاد اعتماد به شهر وندان: موقوفیت و اثربخشی بانکداری الکترونیک در سطح یک جامعه و دنیا به آشنایی و اگاهی شهر وندان و اعتماد آن‌ها بستگی دارد.

- ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی: از عوامل مهم در شکل‌گیری و توسعه فرآیندهای بانکداری الکترونیکی توسعه نرم افزاری و افزایش امنیت در سیستم‌های آن است. در صورت فراهم بودن چنین شرایطی میزان اعتماد و رضایت‌مندی شهر وندان افزایش می‌یابد.

- ۳. زیست‌پذیر و قابل زندگی بودن: در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند (Rahman, 2003). قابل زندگی بودن یکی از شاخص‌های مهم استراتژی توسعه شهری است که به دو صورت مفهوم عینی و ذهنی بررسی می‌شود. رویکرد عینی، کیفیت زندگی را به عنوان مواردی آشکار و مرتبط با استانداردهای

پیشینه تحقیق

پارنل و رابینسون^۲ (۲۰۰۶)، در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه و سیاست شهری: استراتژی توسعه شهر ژوهانسبورگ» ابتکارات صورت گرفته برای تدوین CDS در شهر ژوهانسبورگ را بررسی کردند. بررسی تنש‌های بین دستور کار سیاستی رشد و توسعه اقتصادی و فرآیندهای سیاستی مشارکت و سیاست‌های رسمی نهادی از اهداف پژوهش آن‌ها بوده است. نتایج نشان داد که CDS ژوهانسبورگ تقليد کورکرانهای از یک توسعه نیولیبرال نبوده است. بلکه برآمده از تقاضای محلی برای چشم‌انداز پس از آپارتايد و همچنین شور و شوق مجدد برای برنامه‌ریزی اقتصادی در سطح شهر است و در کنار تأکید بر رشد، همچنان تعهدی به کاهش فقر و تحول اجتماعی باقی مانده است. نکته مهم این بوده است که مشارکت، در حالی که تأثیرگذار بود، به هیچ وجه تنها مکانیسم تضمین‌کننده توزیع مجدد نیست و دولت محلی و نمایندگی شوراهای محلی همگی معتقد بودند که رشد باید با درخواست‌های ارایه خدمات و پرداختن به نیازهای فقرا درهم تنیده شود.

زیمرمن^۳ (۲۰۰۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «از شهر دم کرده تا شهر خنک: نیولیبرالیسم و استراتژی توسعه شهر خلاق در میلوواکی» با نگاهی انتقادی تحول شهر کارآفرین را بررسی کرد و نشان داد که رشد میلوواکی متأثر از تز ریچارد فلوریدا در مورد رابطه رشد اقتصادی پایدار و طبقه خلاق است و این ایده به‌طور گسترده‌ای در زیرساخت‌های کارآفرینی شهری در سراسر ایالات متحده بکار گرفته شد. وی همچنین نشان داد که استراتژی توسعه شهر خلاق میلوواکی به سختی نسخه‌های سیاست ارتدوکس که برای اولین بار توسط هاروی (۱۹۸۹) مشخص شد (و شامل تشديد رقابت بین شهری، بازاریابی مکان، توسعه به رهبری املاک، اعیانی سازی و نابرابری اجتماعی عادی شده بود) را نقض کرد. ممزوج شدن ایده‌های فلوریدا با اقدامات شهرداری در میلوواکی از تجدید حیات متعارف در منطقه مرکزی نسبتاً کوچک شهر حمایت کرد. اما هیچ کاری برای پیشی گرفتن از اضطرابات اقتصادی سایر بخش‌های شهر انجام نداد.

ashrfi (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان «CDS رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری» در رویکردی تحلیلی این استراتژی را بررسی و بیان می‌کند که این رهیافت به دنبال مشارکت سازمان‌یافته اقشار مختلف اجتماعی در شهر شرایطی را برای ایجاد شهر پایدار و برابر به

فاضلاب، حمل و نقل و ترابری، انرژی‌ها (آب، برق، گاز)، ساختمان و بنا، تأسیسات فرهنگی و تفریحی و مدیریت پسماندها و ضایعات و تصفیه‌خانه‌ها می‌باشد. در عین حال رقابت شهری نیازمند منابع انسانی است. یکی از کلیدی ترین عوامل در ایجاد شهر رقابتی، داشتن سرمایه انسانی و اجتماعی کارآمد، متخصص و دارای تحصیلات و مهارت می‌باشد که باعث افزایش بهره وری و در نتیجه بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی کارکنان می‌شود.

برنامه راهبرد توسعه شهر لزوماً یک فرایند خطی نیست. این شیوه از برنامه‌ریزی شهری فرآیندگرا است و در اغلب موارد در طول زمان معین شکل می‌گیرد. از سوی دیگر تدوین راهبرد توسعه شهری به شرایط و ویژگی‌های هر شهر بستگی دارد و این خصوصیتی است که این شیوه برنامه‌ریزی را از بسیاری از روش‌های دیگر متمایز می‌کند. بررسی تجربیات انجام شده در شهرهای مختلف جهان نشان داد که با در نظر گرفتن شرایط و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر شهر عواملی در موقوفیت راهبرد توسعه شهر نقش کلیدی دارند که عبارتند از: توافق بین بازیگران، مشارکت موثر، قدرت رهبری، سازمان اجرایی، ظرفیت تکنیکی و تخصصی، حمایت مدیران و سیاست‌های ملی، سیستم ارزیابی موثر و همکاری مستمر (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶).

در کشورمان ایران، نیمه اول دهه ۱۳۸۰، به دلیل ورود طرح‌های موضوعی توانمندسازی در عرصه برنامه‌ریزی شهری کشور، مقطعی روشن و تعیین‌کننده است. این طرح‌ها در شهرهای دارای مشکل اسکان غیررسمی توسط وزارت مسکن و شهرسازی و ستاد ملی و استانی توانمندسازی و بهسازی سکونتگاه‌های غیررسمی تهیه و با الگوی مشارکتی اجرا می‌شود و مبتنی بر دیدگاه شهر نگر^۱ برگرفته از دیدگاه‌های بانک جهانی و راهبرد توسعه شهر (CDS) است. به این معنی که می‌بایست تمامی محل‌های فروdst شهری یا فقیرنشین در کل شهر و در ارتباط عملکردی با کل شهر تحلیل و شناسایی شوند، سپس بر اساس اولویت، طرح‌های ساماندهی به مثابه بخشی از هدف عمومی نیل به شهری مولد و فراغیر از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی تعریف شوند. شهرهای زاهدان، کرمانشاه و بندر عباس از جمله شهرهایی بودند که در سال ۱۳۸۱ مطالعات آن آغاز شد و هم‌اکنون به مرحله اجرا رسیده‌اند (ایراندوست، ۱۳۸۹).

2. Susan Parnell and Jenny Robinson

3. Jeffrey Zimmerman

1. City Width

(CDS) عنوان می‌کنند که خشک بودن، ایستایی، بلندمدت بودن و غیرمنعطف بودن طرح‌های جامع و تفصیلی و عدم انطباق آن‌ها با شرایط موجود در زمانی که تغییرات به تنی صورت می‌گیرد، عملاً کارکرد آن‌ها را ساقط کرده است. به نظر آنان برای بروز رفت از این مسئله، طرح‌های توسعه شهری با توجه به میزان بالای مشارکت ذی‌نفعان می‌توانند راه حلی برای جایگزینی طرح‌های فعلی باشد. بنابراین بهبود شاخص‌ها و پارامترهای طرح‌های توسعه شهری (CDS) قبل از اجرای آن امری اجتناب‌ناپذیر است.

صابری و همکاران (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ای با عنوان «اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه شهر (CDS) با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP (مطالعه موردی: کلان‌شهر اصفهان)» این اولویت‌بندی را با تلفیق معیارها و زیرمعیارهای استراتژی توسعه پایدار شهری انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که در برنامه‌ریزی شهر اصفهان، عدالت فضایی و توزیع بهینه خدمات و امکانات در اولویت اول، کسب درآمدهای پایدار در اولویت دوم، گسترش توریسم شهری در اولویت سوم و کاهش آلودگی هوا در اولویت چهارم قرار دارد. سپس با توجه به این که در هرگونه استراتژی توسعه شهری حکم‌روایی خوب محور اصلی به حساب می‌آید و از طرفی هرگونه تمهیداتی در جهت دستیابی به توسعه پایدار درگرو مديريت کارآمد و مشارکت مردمی است، آپیشن‌هاد کردن که ابتدا مکانیزم حکم‌روایی خوب با مشارکت مردم در کلان‌شهر اصفهان استقرار یابد و سرمایه اجتماعی لازم بین مردم و مدیران شهری حاصل گردد و سپس برای تدوین استراتژی‌ها و راهکارهایی مانند عدالت فضایی، کاهش آلودگی هوا و ... اقدام شود. از نظر ایشان تدوین و اجرای هرگونه استراتژی توسعه شهری بدون مدیریت کارآمد و یکپارچه و بدون مشارکت ذینفعان جامعه کارآمدی لازم را نخواهد داشت و در اولویت‌بندی استراتژی توسعه شهر، پهنه‌سازی ساختار مدیریت شهری باید به عنوان هسته اساسی مورد بررسی قرار گیرد و سپس سایر راهبردها اولویت‌بندی گردد.

احتنزد روشی و مرادی مفرد (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست تأمین مسکن گروههای کمدرآمد شهری (مطالعه موردی: ناحیه صفرآباد و بی‌سیم شهر زنجان)» به این نتیجه رسیدند که بین استراتژی توسعه نواحی مذکور در شهر زنجان و تأمین مسکن گروههای کمدرآمد رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و ابتدا شاخص اقتصادی و بعد شاخص کالبدی بیشترین تأثیر را بر مسکن گروههای کمدرآمد شهری در مناطق مورد مطالعه داشته‌اند. هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش

نفع فقیران شهری فراهم می‌آورد. لذا در بیشتر حالات بر روی رشد اقتصادی محلی تاکید دارد و هدف آن بهبود کارایی اقتصادی، ایجاد طیف وسیع اشتغال و توسعه و ارتقای خدمات است. این راهبرد می‌تواند بسیاری از مشکلات برنامه‌ریزی شهری را با استفاده از نبوغ و دانش محلی و مشارکت مردمی برطرف سازد. وی مشارکت شهر وندان در طرح‌های شهری را مهم‌ترین پیش‌شرط موقفيت این طرح‌ها می‌داند و نتیجه می‌گیرد که عدم بکارگیری آرای مردمی، نبود اعطاف در برنامه‌ها و عدم تعهد در تهیه CDS جزو نقص‌های برنامه‌ریزی شهری در کشور ما است.

حیدری چیانه و رضاطیع ازگمی (۱۳۸۹)، در مطالعه‌ای با عنوان «نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروههای کمدرآمد شهری» این استراتژی را بررسی کرده و به تحلیل سیاست‌های تأمین مسکن در ایران و جایگاه CDS پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که اگرچه گروه هدف سیاست‌های تأمین مسکن شهری در منطقه مورد مطالعه، گروههای کمدرآمد شهر رشت بوده‌اند، اما در نهایت ساکنان آن‌ها گروههای بالاتر شهری بوده‌اند که معمولاً با مکانیسم‌های دولتی نظیر تعاونی‌های مسکن و یارانه‌های بانکی صاحب مسکن شده‌اند. در حالی که گروههای کمدرآمد شهری از چنین حمایت‌هایی محروم بوده‌اند. بنابراین سیاست‌ها و نظام حمایتی مسکن نیازمند بازنگری اساسی و تجدید نگرش در رویکرد مدیریت و توزیع منابع است و ضرورت دارد که با برنامه‌ریزی شهری مبتنی بر رویکرد CDS، شرایط کنونی فرآیند برنامه‌ریزی شهری و سیاست‌های تأمین مسکن گروههای کمدرآمد شهری تعديل یابد.

حاتمی نژاد و فرجی ملایی (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای با عنوان «امکان‌سنجی اجرای طرح‌های استراتژی توسعه شهری در ایران» امکان اجرای این طرح‌ها در ایران را بر مبنای ظرفیت‌ها و شرایط سیستم مدیریت شهری کشور بررسی کردند. بر اساس نتایج تحقیق آن‌ها در شرایط کنونی ایجاد تغییرات بنیادین در مدیریت شهری، اقتصاد شهری و شاخص‌های کیفیت زندگی در جهت بسترسازی بکارگیری استراتژی توسعه شهر (به عنوان زیرساخت‌های اجرای این رویکرد) ضروری است. ولی ضعف ساختاری مدیریت شهری ظرفیت مناسبی برای اجرای استراتژی توسعه شهر را نداشته و نیازمند تحول است.

رهنما و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرهای استان خراسان رضوی»، جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (CDS) در شهر چnarان را تحلیل و در بیان ضرورت بکارگیری رهیافت توسعه شهری

شهرهای مجاور، با افزایش سریع جمعیت مواجه بود. عدم کنترل و برنامه‌ریزی این جریان، منجر به شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی به خصوص در حاشیه شهر شد و به مرور در ساکنین این سکونتگاه‌ها حس تملک شخصی نسبت به زمین‌های تصرف شده به وجود آمد. از سوی دیگر وجود مشکلات فراوان در این سکونتگاه‌ها چالش عده در توسعه پایدار شهری است و ضرورت دارد، راهکارها و تدابیر لازم برای حل مشکلات و مسائل آن‌ها ارائه شود.

روش انجام پژوهش

این پژوهش از نظر ماهیت توصیفی- تحلیلی است و به روش پیمایشی و کمی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شد. جامعه آماری را ساکنان بالای ۱۸ سال سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) تشکیل دادند که تعداد ۳۷۶ نفر با استفاده از رابطه کوکران به عنوان حجم نمونه و با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. همچنین برای گردآوری نظرات متخصصان، تعداد ۵۰ نفر از کارشناسان و مدیران شهری برگزیده شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته است.

شاخص‌های مورد بررسی شامل حکمرانی، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن، به عنوان متغیرهای وابسته تعريف شدند و برای بررسی دقیق‌تر، هریک به مؤلفه‌هایی تقسیم‌بندی و برای هر مؤلفه سؤالاتی تنظیم شد. در مجموع ۴۳ سوال در پرسشنامه‌ها مطرح شد که براساس طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفتند. روایی پرسشنامه با نظر متخصصان (استادان دانشگاه) و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ با ضریب بالاتر از ۰/۷۶ برای پرسشنامه شهروندان و بالاتر از ۰/۸۱ برای پرسشنامه کارشناسان تأیید شد.

نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف- اسپیرونوف با سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵ مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین فرضیات با استفاده از آزمون‌های پارامتریک (آزمون T تک‌نمونه‌ای، آزمون T با دو نمونه مستقل و آزمون یو- مان ویتنی ویلکاکسون) در محیط نرم‌افزار SPSS مورد آزمون قرار گرفت.

راهبردهای مناسب با استفاده از مدل SWOT تدوین و با استفاده از روش (QSPM) اولویت‌بندی شدند. در پایان بر مبنای اولویت‌های دسته‌بندی شده راهکارهایی برای اجرای CDS در این بندر پیشنهاد شد. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی در جدول ۱، آمده است.

مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS): مطالعه موردی شهر قزوین» عوامل مدیریتی موثر در پیاده‌سازی موفق راهبرد توسعه شهر قزوین را از طریق سنجش و ارزیابی این عوامل تحلیل کردند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که در مجموع ۲۳ عامل از بین ۲۹ عاملی که تأثیر آن‌ها در ناکارآمدی و عدم موفقیت این راهبرد مورد سنجش قرار گرفته بود، از همبستگی ۵۰ تا ۹۲ درصدی برخوردار هستند و به این نتیجه رسیدند که تفرقه مدیریتی موجود در ساختار مدیریت شهری موجب ناکارآمدی و عدم موفقیت راهبرد توسعه شهر در قزوین است.

کریمی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز» با بررسی وضعیت شاخص‌های CDS به این نتیجه رسیدند که منطقه مورد مطالعه به لحاظ برخورداری از این شاخص‌ها وضعیت نسبتاً خوبی دارد و معیارهای قابلیت زندگی، رقابت‌پذیری و حکمرانی خوب شهری دارای رابطه معنادار می‌باشد و با توجه به نتیجه آزمون رگرسیون چندمتغیره، معیار بانکی بودن بیشترین تأثیر را در جهت ارتقای CDS در منطقه ۳ شیراز دارد.

سلیمی سبحان و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) (مطالعه موردی: شهر کازرون)» به این نتیجه رسیدند که شهر کازرون از لحاظ شاخص‌های مورد بررسی در وضعیت مناسبی قرار ندارد.

موسوی و کیخسروی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «امکان سنجی راهبرد توسعه شهر (CDS) با اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه به روش AHP، (نمونه موردی: شهر اسلام آباد)» امکانات دستیابی به CDS را بررسی کردند و نتیجه گرفتند که توجه به مؤلفه‌های حکمرانی خوب، داشتن چشم‌انداز شهری، رسیدگی به کیفیت معابر و سیاست‌های تشویقی نوسازی بافت قدیم راه‌گشای توسعه شهر خواهد بود.

پژوهش‌هایی که یاد شد، بیشتر در زمینه تأکید بر مشارکت شهروندان از طریق آموزش، تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد، تعیین شاخص‌های توسعه شهر و یافتن جایگزین برای طرح‌های فعلی، ضرورت CDS در برابر طرح‌های جامع، اولویت‌بندی شاخص‌ها برای برنامه‌ریزی و تعیین عوامل موثر در ناکارآمدی مدیریت شهری بوده است.

پژوهش حاضر سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) را به عنوان نمونه مطالعاتی در نظر گرفته است. این بندر در خلال ۸ سال دفاع مقدس به علت میزان بودن برای بسیاری از مهاجران

جدول ۱. الف. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
مشارکت	استفاده مسئولان شهری از نظرات و پیشنهادات مردم و نهادهای مردمی در حل مشکلات مسئول دانستن خود در اجرای طرح‌های توسعه شهری همکاری با ادارات زیربین در تهییه و اجرای طرح‌های توسعه در صورت فراهم بودن شرایط لازم فراهم شدن تمهیداتی در شهرداری‌ها برای رسیدگی به شکایت‌های شهروندان اطلاع رسانی به شهروندان در مورد طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری	پاسخگویی
چارچوب قانونی برای توسعه (قانونمندی)	آگاهی لازم از قوانین و مقررات شهری و رعایت آنها پایبندی مسئولان شهر به قوانین شهری و رعایت آنها تطبیق قوانین و مقررات ملی تزوین شده برای اسکان غیررسمی با شرایط محلی شهر توانایی قوانین شهری فعلی برای پاسخ‌گویی به مسائل موجود	شاخص‌ها
شفافیت و اطلاع‌رسانی	اطلاع رسانی شفاف شهرداری‌ها به مردم از فعالیت‌ها و خدمات و هزینه‌ها دسترسی راحت شهروندان به اطلاعات شهری از طریق شهرداری	شاخص‌ها
کارآئی اقتصادی شهرداری	سرمایه‌گذاری شهرداری‌ها در سطح شهر و تأثیر آن در توسعه و رونق اقتصادی شهر توجه به گروه‌های درآمدی و طبقات اقتصادی در وضع مالیات‌ها و دریافت عوارض شهری برخورداری منابع درآمدی شهرداری از ثبات و پایداری لازم	باشد
ثبت منابع درآمدی شهرداری	درآمدۀای مورد پذیرش شهرداری	باشد
عدالت افقی و عمودی در گروه‌های درآمدی	موردنیزش شهری و توسعه شهری در آنها	باشد
ضوابط قانونی پرداخت مالیات و عوارض	ابلاغ ضوابط مخصوص به پرداخت مالیات و عوارض بر مبنای چارچوب قانونی به شهروندان مطلوبیت زیر ساخت‌های ارتباطی شهر (پهنه‌ای باند ایترنوت، خلوط ارتباطی پر سرعت)	باشد
ایجاد بستر ارتباطی	کافی بودن تعداد شعبات بانک‌ها در سطح شهر و رضایت از پراکنش شب بانکی رضایت از بانکداری الکترونیک (خود پردازها و کارت‌های ارتباطی و هوشمند)	باشد
ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی	مطلوبیت امکانات آموزشی شهر و مهیا بودن شرایط کسب تخصص و مهارت و تحصیلات آموزش لازم به شهروندان برای استفاده از تسهیلات و خدمات سیستم‌های جدید بانکی	باشد
آموزش و ایجاد اعتماد به شهروندان	اعتماد داشتن به سیستم بانکداری الکترونیک	باشد
بس‌تر نرم‌افزاری و امنیتی	داشتن شرایط اقتصادی مناسب و درآمد مطلوب برای زندگی در شهر کافی دانستن اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای کاهش فقر در شهر کیفیت مناسب و دسترسی مطلوب خدمات بهداشتی و درمانی موجود برای شهروندان اعتماد داشتن به پایداری زندگی و امنیت شغلی در آینده وجود زمینه استغلال مناسب در شهر	باشد
وضعیت اجتماعی	استاندارد بودن زیرساخت‌های عمومی شهر (حمل و نقل، ارتباطات، آب و فاضلاب و انرژی) توجه به زیباسازی فضاهای در ساخت خیابان‌ها و فضاهای شهری مشکلات زیست‌محیطی (آلودگی فضایی، کمبود آب و ..) بزرگ‌ترین مشکل برای توسعه بندر	باشد
وضعیت زیرساختی	رضایت از کیفیت زندگی خود ایجاد فضای امنیت و حس ایمنی برای مردم توسط مسئولین در بافت شهر	باشد
چالش شهری	وجود امنیت از لحاظ وقوع جرم و جنایت در بندر امام خمینی	باشد
رضایت از زندگی	رضایت از کیفیت زندگی خود	باشد
حس ایمنی	ایجاد فضای امنیت و حس ایمنی برای مردم توسط مسئولین در بافت شهر	باشد
ادراک از جرم و جنایت	وجود امنیت از لحاظ وقوع جرم و جنایت در بندر امام خمینی	باشد

جدول ۱. ب. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی

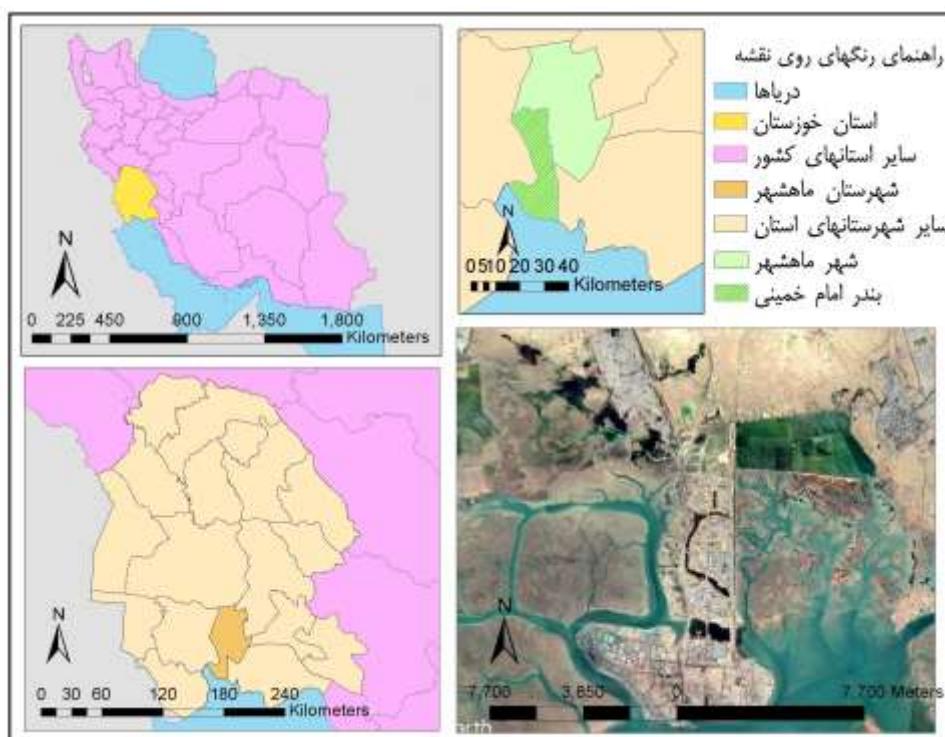
شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
۱. اقتصادی	مدیریت آگاه	اطلاع مدیران شهری از مزیت‌های شهر و برنامه‌ریزی برای استفاده از آن
۲. اجتماعی	مدیریت کارآمد	دارا بودن تجربه و تخصص لازم و کافی مدیران شهری جهت انجام وظایفشان
۳. فناوری	استعداد	وجود مزیت‌های محیطی و ظرفیت‌های کافی در شهر برای رقابت با شهرها
۴. زیست‌محیطی	نظارت	احساس نیاز به نظارت مدیران جهت اجرای برنامه‌ریزی بلند مدت شهر
۵. انسانی	زیرساخت‌ها	کنترل و مدیریت دفع پسماندها و وضعیت تصفیه‌خانه‌های شهر به صورت مطلوب مناسب دانستن وضعیت تاسیسات فرهنگی و ورزشی و تفریحی ساخت بنای‌های شهری با توجه به ضوابط و اصول شهرسازی جدید برخورداری نیروی انسانی شاغل در سازمان‌های اداره کننده شهر از دانش، اطلاعات، مهارت و تحصیلات لازم برای انجام شایسته وظایف شرایط مطلوب شهر از لحاظ نیروی انسانی متخصص و با مهارت اولویت سازمان‌ها برای جذب نیروی متخصص بومی

(ترجمه؛ رودابه فرهادی)

به محدوده قانونی شهر ماهشهر، از جنوب به شبه‌جزیره خور موسی و در فاصله ۳۰ کیلومتری از شمال به رودخانه جراحی محدود می‌شود. این شهر در سرزمین پر فرازونشیب ساحلی دریا قرار دارد. عمق آب ساحل خلیج فارس با این سرزمین به استثناء پیش‌رفتگی خور موسی کم بوده و از محل رأس در جنوب شرقی امتداد یافته است.

محدوده مورد مطالعه

شهر بندری امام‌خمینی (ره) در شهرستان ماهشهر و در جنوب غربی و بخش جلگه‌ای استان خوزستان قرار دارد (شکل ۱). این بندر در موقعیت جغرافیائی ۴۹ درجه و ۱ دقیقه تا ۸ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۳۴ دقیقه عرض شمالی به فاصله ۱۵۵ کیلومتری شرق آبدان و ۱۲ کیلومتری غرب ماهشهر و ۸۵ کیلومتری شهر اهواز واقع شده است. بندر امام‌خمینی (ره) از شرق

شکل ۱. تصویر ماهواره‌ای و موقعیت جغرافیایی بندر امام‌خمینی (ره)

۳۷۶ شهروندی که مورد پرسش واقع شدند، ۲۰۸ نفر مرد و ۱۶۸ نفر زن و اکثر آن‌ها دارای تحصیلات فوق‌دبیلم و لیسانس بودند. کارشناسان پاسخگو هم ۳۰ نفر مرد و ۲۰ نفر زن و اکثر آن‌ها دارای تحصیلات لیسانس و فوق لیسانس بودند. از لحاظ زمان اقامت شهروندان پاسخگو در سکونتگاه‌های غیررسمی بیشترین وقوع مربوط به سال‌های ۶۱ تا ۶۷ به علت مهاجرت ناشی از جنگ تحملی و بعد از آن در سال ۷۰ تا ۷۵ به علت رونق بخش اقتصادی و منطقه‌ویژه اعلام شدن این شهر بوده است.

برای تحلیل‌های آماری شاخص‌های تحقیق، میانگین کلی داده‌های دسته‌بندی شده در هریک از مؤلفه‌های مورد بررسی از طریق آزمون T تک نمونه‌ای مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به طیف لیکرت معیار میانگین عدد ۳ در نظر گرفته شد.

سنجدش شاخص حکمرانی خوب شهری

برای سنجدش شاخص حکمرانی خوب شهری، چهار مؤلفه (مشارکت، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه و شفافیت و اطلاع‌رسانی) تعیین و برای هر یک ۱۱ گویه مطرح شد. در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، میانگین همه مؤلفه‌ها به طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین به دست آمد. در نتیجه تحلیل یافته‌ها، میانگین ۲/۲۲۸ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $0.05 \alpha = 0.05$ حد بالا و پایین کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از لحاظ شاخص حکمرانی خوب شهری در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۲).

جمعیت بندر امام خمینی (ره) در سال‌های ۱۳۵۵-۱۳۶۵ سالانه از رشد ۱۵/۴٪ بخوددار بود که به مراتب از رشد جمعیت در مناطق شهری کشور بالاتر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵). این شهر در طی ۸ سال دفاع مقدس پذیرای مهاجرین جنگ تحملی بود. در سرشماری مهر ۱۳۷۰ جمعیت آن ۵۶۹۸۸ نفر بود (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۰) و طبق سرشماری سال ۱۳۷۵ به ۶۳۷۵۵ نفر رسید (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵). در سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت این شهر ۶۷۴۶۷ نفر گزارش شد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵) و طبق نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، این شهر ۷۹۰۸۵ نفر جمعیت داشته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، الف). بیشترین گروه سنی در دو بخش جوان (۱۵-۲۴ سال) و میان‌سال (۲۵-۶۴ سال) واقع شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، ب). این نکته لزوم ایجاد خدمات و تسهیلات شهری برای این دو گروه از جمله زیستگاه اشتغال، تهیه مسکن و زیرساخت‌های جمعیتی، آموزش عالی و ... را می‌طلبد. حاشیه‌نشینی و فقر اقتصادی و فرهنگی در سکونتگاه‌های غیررسمی، ضعف‌های ساختاری طرح‌های سنتی شهری، چشم‌پوشی مدیران بر معضلات شهری و عدم مشارکت مردمی در بهبود وضعیت فعلی شهر به خصوص سکونتگاه‌های غیررسمی از مهم‌ترین مشکلات این شهر به عنوان استراتژیک‌ترین بندر کشور است. این شهر نزدیک به ۲۰ هزار نفر را در این سکونتگاه‌ها جای داده است که با رشد ناموزون کالبدی، مشکلات فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی و .... همراه است.

یافته‌ها

پاسخگویان از نظر سنی به چهار گروه سنی ۳۰-۳۱، ۴۰-۴۱، ۵۰-۵۱ و بالاتر از ۵۱ سال دسته‌بندی شدند. از لحاظ جنسیتی از

جدول ۲. تحلیل یافته‌های شاخص حکمرانی خوب شهری از نظر شهروندان

مؤلفه‌ها	میانگین معیار	انحراف معیار	میانگین آماره	آزادی آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری (دوطرفه)	میانگین تفاوت‌ها	میانگین پایین‌ترین بالاترین	فاصله اطمینان	تفاوت در سطح %۹۵
مشارکت	۲/۵۲	۰/۸۴۸۹	۰/۰۴۳۸	-۱۰/۹۱۴	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۷۷۸	-۰/۵۶۳۹	-۰/۳۹۱۸	-۰/۰
شفافیت	۱/۷۳	۰/۹۵۲۷	۰/۰۴۹۱	-۲۵/۸۲۱	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۲۶۸۶	-۱/۳۶۵۲	-۱/۱۷۲۰	-۱/۰
پاسخگویی	۲/۲۷	۱/۲۶۸۹	۰/۰۶۵۴	-۱۱/۱۱۶	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۷۴	-۰/۸۵۶۱	-۰/۵۹۸۷	-۰/۰
قانونمندی	۲/۲۳	۰/۶۷۸۰	۰/۰۳۵	-۲۱/۹۰۵	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۶۶	-۰/۸۳۴۷	-۰/۶۹۷۲	-۰/۰
نتیجه	۲/۲۲۸	۰/۷۶۸۷	۰/۰۳۹۶	-۱۹/۴۶۹	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۷۱۸	-۰/۸۴۹۷	-۰/۶۹۳۸	-۰/۰

جدول ۳. تحلیل یافته‌های شاخص حکمرانی خوب شهری از دیدگاه کارشناسان

مؤلفه‌ها	میانگین میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری (دو طرفه)	میانگین تفاوت‌ها	فاصله اطمینان بالاترین پایین‌ترین	تفاوت در سطح %۹۵
مشارکت	۳/۵۳۳۳	۰/۶۱۷۲۱	۶/۱۱۰	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۵۳۳۳	۰/۳۵۷۹	۰/۷۰۸۷
شفافیت	۳/۶۲	۱/۰۸۱۱۹	۰/۱۵۲۹	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۶۲۰	۰/۳۱۲۷	۰/۹۲۷۳
پاسخگویی	۳/۶۹	۱/۰۱۴۶۴	۰/۱۴۳۵	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۶۹	۰/۴۰۱۶	۰/۹۷۸۴
قانونمندی	۲/۹۶۵۰	۰/۵۲۲۴۸	۰/۰۷۳۹	۴۹	۰/۶۳۸	-۰/۰۳۵	-۰/۱۸۳۵	۰/۱۱۳۵
نتیجه	۳/۳۷۱	۰/۶۶۱۹	۰/۰۹۳۶	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۷۰۹	۰/۱۸۲۸	۰/۵۵۹۰

به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۴۵۶ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دو طرفه کوچک‌تر از $\alpha=0.5$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۴).

شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات با استفاده از ۴ مؤلفه (آموزش و ایجاد اعتماد به شهروندان، ایجاد بستر ارتباطی، ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی و ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی) مورد آزمون قرار گرفت. میانگین همه مؤلفه‌ها غیر از مؤلفه امکانات نرم‌افزاری و امنیتی، به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۵۹۶ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری کوچک‌تر از $\alpha=0.5$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۴).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان غیر از مؤلفه قانونمندی، در سایر مؤلفه‌ها مشاهده می‌شود که حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر است و میانگین‌ها به‌طور معناداری بزرگ‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های شاخص، میانگین ۳/۳۷۱ و آماره آزمون و حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیر رسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص حکمرانی خوب شهری به‌طور معناداری در جایگاه مناسب قرار دارند (جدول ۳).

سنجدش شاخص بانکی بودن

شاخص بانکی بودن با دو رویکرد فناوری اطلاعات و مالیه شهری و ۱۱ گویه بررسی شده است. این شاخص با رویکرد مالیه شهری با استفاده از ۵ مؤلفه (کارآیی اقتصادی سرمایه‌گذاری شهرداری، ثبات منابع درآمدی شهرداری، عدالت افقی و عمودی در توجه به گروه‌های درآمدی، درآمدهای مورد پذیرش شهرداری و ضوابط قانونی پرداخت مالیات و عوارض) مورد آزمون قرار گرفت.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد مالیه شهری غیر از مؤلفه کارآیی اقتصادی میانگین همه مؤلفه‌ها

جدول ۴. تحلیل یافته‌های شاخص بانکی بودن از نظر شهر و ندان

چیز	مؤلفه‌ها	میانگین معیار انحراف میانگین آزمون آماره T درجه آزادی سطح معناداری تفاوت‌ها میانگین پایین ترین بالاترین فاصله اطمینان تفاوت در سطح %۹۵								
کارآیی اقتصادی	۰/۹۷	۰/۰۹۹	۰/۰۵۷	-۰/۶۱	۳۷۵	-۱۵/۲۱	۰/۰۰	-۰/۷۷	-۰/۱۵	۰/۰۸
ثبات منابع درآمدی	۲/۲۲	۰/۹۹	۰/۰۵۱	-۰/۵۲۱	۳۷۵	-۸/۸۸	۰/۰۰	-۰/۴۹	-۰/۶۰	-۰/۳۸
عدالت افقی- عمودی	۲/۵۱	۱/۰۶۸	۰/۰۵۵	-۰/۰۵۵	۳۷۵	-۱۵/۰۴	۰/۰۰	-۰/۷۳	-۰/۸۲	-۰/۶۳
درآمدهای مورد پذیرش	۲/۲۷	۰/۹۳۶	۰/۰۴۸	-۰/۰۴۸	۳۷۵	-۱۰/۲	۰/۰۰	-۰/۶۹	-۰/۸۲	-۰/۵۶
مالیات و عوارض	۲/۳۱	۱/۳۱۵	۰/۰۶۸	-۰/۰۶۸	۳۷۵	-۱۱/۹۶	۰/۰۰	-۰/۵۴	-۰/۶۳	-۰/۴۵
نتیجه	۲/۴۵۶	۰/۸۸۲	۰/۰۴۵۵	-۰/۰۴۵۵	۳۷۵	-۱۶/۷۴	۰/۰۰	-۰/۶۹	-۰/۷۷	-۰/۶۱
آموزش شهر و ندان	۲/۳۰	۰/۸۰۶	۰/۰۴۲	-۰/۰۴۲	۳۷۵	-۱۳/۳۱	۰/۰۰	-۰/۵۶	-۰/۶۴	-۰/۴۷
بسیار ارتباطی	۲/۴۴	۰/۸۱۷	۰/۰۴۲	-۰/۰۴۲	۳۷۵	-۹/۵۶	۰/۰۰	-۰/۳۴	-۰/۴۱	-۰/۲۷
ساخت و زیرساخت	۲/۶۶	۰/۶۹۱	۰/۰۳۶	-۰/۰۳۶	۳۷۵	۳/۳۵	۰/۰۰	-۰/۰۹	-۰/۰۹	۰/۳۳
نرم افزاری و امنیتی	۳/۲۱	۱/۲۱۸	۰/۰۶۳	-۰/۰۶۳	۳۷۵	-۱۳/۰۹	۰/۰۰	-۰/۴۰	-۰/۴۶	-۰/۳۴
نتیجه	۲/۵۹۶	۰/۰۳۰۹	۰/۰۵۹۸	-۰/۰۳۰۹	۳۷۵	-۰/۰۴۱۶	۰/۰۰	-۰/۰۴۸	-۰/۰۱۲	-۰/۰۹۲

در آزمون رویکرد فناوری اطلاعات در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از میار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۰/۸۳۰ و مقدار احتمال محاسبه شد و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ به دست آمد. بنا بر دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات به‌طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار ندارند (جدول ۵).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد مالیه شهری در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها به طور معناداری بزرگ‌تر از میار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۳/۴۱۶ و آماره آزمون و حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری به‌طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار دارند (جدول ۵).

جدول ۵. تحلیل یافته‌های شاخص بانکی بودن از دیدگاه کارشناسان

چیز	مؤلفه‌ها	میانگین معیار انحراف میانگین آزمون آماره T درجه آزادی سطح معناداری تفاوت‌ها میانگین پایین ترین بالاترین فاصله اطمینان تفاوت در سطح %۹۵								
کارآیی اقتصادی	۳/۷	۰/۷۶۳	۰/۱۰۷۹	-۶/۴۹	۴۹	۱/۰۷	۰/۰۰	-۰/۷۰	-۰/۴۸	-۰/۹۲
عدالت افقی- عمودی	۳/۱۴	۰/۹۲۶	۰/۱۳۱	-۰/۲۹	۴۹	-۱/۴۱	-۰/۰۰	-۰/۱۴	-۰/۱۲	-۰/۴۰
ثبات منابع درآمدی	۳/۴	۱/۰۸۸	۰/۱۵۴	-۲/۶۰	۴۹	-۰/۸۲	-۰/۰۱	-۰/۴۰	-۰/۰۹	-۰/۷۱
درآمدهای مورد پذیرش	۳/۱	۰/۸۶۳	۰/۱۲۲	-۰/۰۸۲	۴۹	-۰/۰۱	-۰/۰۱	-۰/۱۰	-۰/۱۵	-۰/۳۵
ضوابط مالیات و عوارض	۳/۷۴	۰/۹۲۲	۰/۱۳۰	-۵/۶۸	۴۹	-۰/۰۳	-۰/۰۰	-۰/۷۴	-۰/۴۸	۱/۰۰۲
نتیجه	۳/۴۱۶	۰/۶۸۴	۰/۰۹۶۳	-۴/۳۲	۴۹	-۰/۰۴۲	-۰/۰۰	-۰/۲۲	-۰/۲۲	-۰/۶۱
آموزش شهر و ندان	۲/۸۷۰	۰/۶۵۷	۰/۰۹۲۴	-۰/۱۷	۴۹	-۱/۴۱	-۰/۰۰	-۰/۱۳	-۰/۳۲	-۰/۰۵۶
بسیار ارتباطی	۲/۹۰	۰/۹۵	۰/۱۳۵	-۰/۷۴	۴۹	-۰/۰۷۴	-۰/۰۰	-۰/۱۰	-۰/۳۷	-۰/۱۷
ساخت و زیرساخت	۲/۷۴۰	۰/۶۳۳	۰/۸۹۵	-۲/۹۱	۴۹	-۰/۰۹۳	-۰/۰۱	-۰/۲۶	-۰/۴۴	-۰/۰۸
نرم افزاری و امنیتی	۲/۸۶	۱/۰۶۹	۰/۱۵	-۰/۰۹۳	۴۹	-۰/۰۴۳	-۰/۰۰	-۰/۱۴	-۰/۴۴	-۰/۱۶
نتیجه	۲/۸۳۰	۰/۵۹	۰/۰۸۴	-۲/۰۳	۴۹	-۰/۰۵	-۰/۰۰	-۰/۱۷	-۰/۳۴	-۰/۰۰

مناسبی قرار ندارد (جدول ۶).

شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با ۳ مؤلفه رضایت از زندگی، حس اینمنی و ادراک از جرم و جنایت مورد آزمون قرار گرفت. در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد ذهنی میانگین همه مؤلفه‌ها به طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۰/۳۳۹ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۶).

سنجدش شاخص قابل زندگی بودن

شاخص قابل زندگی بودن، به دو رویکرد عینی و ذهنی تقسیم می‌شود. رویکرد عینی با ۴ مؤلفه وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی، وضعیت زیرساختی و چالش شهری مورد آزمون قرار گرفت.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد عینی میانگین همه مؤلفه‌ها به طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۱/۸۹۳ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد عینی در جایگاه

جدول ۶. تحلیل یافته‌های شاخص قابل زندگی بودن از نظر شهروندان

مُؤلفه‌ها	میانگین میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	آزادی	سطح معناداری	میانگین میانگین	فاصله اطمینان پایین‌ترین	% تفاوت در سطح
اقتصادی	۱/۷۹۹	۰/۴۹۰	۰/۰۲۵۳	-۲۲/۴۲۷	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۰/۹۲۳	-۱/۰۰	-۰/۸۴
اجتماعی	۱/۷۵۹	۰/۵۸۳	۰/۰۳۰۱	-۴۱/۲۷۸	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۱/۲۴۱	-۱/۳۰	-۱/۱۸
زیرساختی	۱/۸۱	۰/۷۹۹	۰/۰۴۱	-۲۸/۸۴۰	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۱/۱۸۹	-۱/۲۷۰	-۱/۱۰۸
چالش شهری	۲/۶۵	۱/۲۵۰	۰/۰۶۴۵	-۵/۴۸۷	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۳/۵۳۷	-۰/۴۸۰	-۰/۲۲۷
نتیجه	۱/۸۹۳	۰/۵۰۷۶۲	۰/۰۲۶۱۸	-۴۲/۲۸۹	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۱/۱۰۷	-۱/۱۵۸۵	-۱/۰۵۵۶
رضایت از زندگی	۲/۱۷۶	۰/۸۹۸۰	۰/۰۴۶۳	-۱۷/۸۰۳	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۰/۸۲۴	-۰/۹۱۶	-۰/۷۳۳
ادراک از جرم و جنایت	۲/۲۷۷	۱/۰۲۴۰	۰/۰۵۲۸	-۱۳/۶۹۸	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۰/۸۲۷	-۰/۷۲۳	-۰/۶۲۰
حس اینمنی و امنیت	۲/۵۵۶	۰/۸۳۰۸	۰/۰۴۲۸	-۱۰/۳۶۷	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۰/۴۴۴	-۰/۵۲۸	-۰/۳۶۰
نتیجه	۲/۳۳۹	۰/۹۱۷۶	۰/۰۴۷۳	-۱۷/۷۷۱	۳۷۵	.۰/۰۰۰	-۰/۶۶۰	-۰/۷۳۳	-۰/۵۸۷

است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۰/۲۲۵۴ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه میانگین ۰/۵۵۳۳ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی به طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار ندارند (جدول ۷).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد عینی میانگین همه مؤلفه‌ها به طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد عینی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۷).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد ذهنی در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها کوچک‌تر از معیار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد،

جدول ۷. تحلیل یافته‌های شاخص قابل زندگی بودن از دیدگاه کارشناسان

تعداد	مؤلفه‌ها	میانگین معیار انحراف میانگین آزمون آماره T درجه آزادی معناداری سطح تفاوت‌ها میانگین فاصله اطمینان پایین‌ترین بالاترین	٪۹۵ تفاوت در سطح
-۰/۸۷۷	اقتصادی	-۰/۲۲۳ -۱/۰۵۰ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۱۲/۲۰۸ .۰/۰۸۱۶ .۰/۰۸۰۲ ۱/۹۵	-۰/۸۷۷
-۰/۴۴۶	اجتماعی	-۰/۷۸۱ -۰/۶۱۳ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۷/۳۷۹ .۰/۰۸۳۲ .۰/۰۵۸۸۵ ۲/۳۸۶	-۰/۴۴۶
-۰/۵۷۸	زیرساختی	-۰/۸۴۲ -۰/۷۱۰ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۱۰/۸۲۲ .۰/۰۶۵۶ .۰/۰۴۶۳۹ ۲/۲۹	-۰/۵۷۸
-۰/۵۵	چالش شهری	-۱/۰۹ -۰/۸۲۰ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۶/۱۶۲ .۰/۱۳۳ .۰/۰۹۴۱ ۲/۱۸	-۰/۵۵
-۰/۶۵۵۲	نتیجه	-۰/۸۹۴۱ -۰/۷۷۴۶ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۱۳/۰۳۱ .۰/۰۵۹۴ .۰/۰۴۲۰۳ ۲/۲۲۵۴	-۰/۶۵۵۲
-۰/۴۳	رضایت از زندگی	-۰/۸۴۵ -۰/۶۴۰ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۶/۲۷۱ .۰/۰۳۷۲ .۰/۰۷۲۰۶ ۲/۳۶	-۰/۴۳
-۰/۳۹	ادراک از جرم و جنایت	-۰/۹۷۰ -۰/۶۸۰ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۴/۷۱۹ .۰/۱۴۴ ۱/۰۱۹ ۲/۳۲	-۰/۳۹
۰/۱۶	حس ایمنی و امنیت	-۰/۱۹۷ -۰/۰۲۰ .۰/۸۲۱ ۴۹ -۰/۲۲۷ .۰/۰۰۸ .۰/۶۲۲ ۲/۹۸	۰/۱۶
-۰/۲۶۰۵۱	نتیجه	-۰/۶۳۲۸ -۰/۰۴۴۶۷ .۰/۰۰۰ ۴۹ -۴/۸۲۲ .۰/۰۹۲۷ .۰/۶۵۵۰ ۲/۵۵۳۳	-۰/۲۶۰۵۱

در آزمون نتایج پرسشنامه شهریوندان، در نتیجه تحلیل یافته‌های رویکرد ظرفیت سازمانی میانگین کلی حاصل از مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی ۲/۸۴۹۷، در رویکرد زیرساخت‌ها میانگین کلی ۰/۲۰۴ و در رویکرد منابع انسانی میانگین کلی ۰/۲۵۸ و همگی به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه در همه رویکردها کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ شده و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهریوندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص رقابتی بودن با هر سه رویکرد ظرفیت سازمانی، زیرساخت‌ها و منابع انسانی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۸).

سنجدش شاخص رقابتی بودن

برای بررسی شاخص رقابتی بودن از سه رویکرد ظرفیت سازمانی و زیرساخت‌ها و منابع انسانی با استفاده از ۱۰ گویه و به‌منظور بررسی مؤلفه ظرفیت سازمانی از ۴ گویه مرتبط با مدیریت آگاه، مدیریت کارآمد، استعداد و نظرارت بهره گرفته شد. همچنین به‌منظور بررسی مؤلفه زیرساخت‌ها از ۳ گویه مدیریت دفع پسماندها و تصفیه خانه‌ها، تأسیسات فرهنگی و ورزشی و تفریحی و رعایت ضوابط و اصول شهرسازی جدید در ساخت بناهای شهری و به‌منظور بررسی مؤلفه منابع انسانی از ۳ گویه دانش و مهارت نیروی انسانی شاغل، وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر و اولویت جذب متخصصان بومی بهره گرفته شد. در اینجا نتایج کلی آن‌ها ارائه می‌شود.

جدول ۸. خلاصه تحلیل یافته‌های شاخص رقابتی بودن از نظر شهریوندان

رویکردها	میانگین معیار انحراف میانگین آزمون آماره T درجه آزادی معناداری سطح تفاوت‌ها میانگین فاصله اطمینان پایین‌ترین بالاترین	٪۹۵ تفاوت در سطح
ظرفیت سازمانی	-۳/۵۳۱ -۰/۰۴۲۶ .۰/۰۸۲۵۲ ۲/۸۴۹۷	-۰/۰۶۶۶ -۰/۲۳۳۹ -۰/۱۵۰۳ .۰/۰۰۰ ۳۷۵
زیرساخت‌ها	-۱۸/۲۴۸ .۰/۰۴۳۶ .۰/۰۸۴۶۰ ۲/۲۰۴	-۰/۰۷۱۰۳ -۰/۸۸۱۹ -۰/۷۹۶۱ .۰/۰۰۰ ۳۷۵
منابع انسانی	-۲۰/۸۴۷ .۰/۰۳۶ .۰/۶۹۰۲ ۲/۲۵۸	-۰/۰۶۷۲۰ -۰/۸۱۲۰ -۰/۰۷۴۲۰ .۰/۰۰۰ ۳۷۵

رویکرد کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ شده و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص رقابتی بودن در دو رویکرد زیرساخت‌ها و منابع انسانی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۹).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان فقط در رویکرد ظرفیت سازمانی میانگین کلی حاصل از مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی ۳/۲۶۵ و بزرگ‌تر از معیار میانگین بوده است. مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین نیز هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. اما میانگین کلی در رویکرد زیرساخت‌ها، ۲/۵۰۶۷ و در رویکرد منابع انسانی، ۲/۵۰۶۷ بوده و سطح معناداری دوطرفه در این دو

جدول ۹. خلاصه تحلیل یافته‌های شاخص رقابتی بودن از دیدگاه کارشناسان

رویکردها	میانگین	انحراف معیار	میانگین	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	اطمینان بالاترین پایین‌ترین	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله
ظرفیت سازمانی	۳/۲۶۵	۰/۶۳۷۷	۰/۰۹۰۲	۲/۹۳۸	۴۹	۰/۰۰۵	۰/۲۶۵	۰/۰۸۳۸	۰/۴۴۶۲
زیرساخت‌ها	۲/۵۰۷	۰/۶۱۸۱	۰/۰۸۷۴	-۵/۶۴۴	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۹۳۳	-۰/۶۶۹۰	-۰/۳۱۷۷
منابع انسانی	۲/۶۰۷	۰/۵۶۲۲	۰/۰۷۹۵	-۴/۹۴۷	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۹۳۳	-۰/۵۵۳۱	-۰/۲۳۳۶

۲/۰۱۴ و رقابتی بودن (۲/۴۷۸۵) و میانگین کلی آن‌ها ۲/۳۰۹۴ همگی کوچک‌تر از معیار میانگین شده است. مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های CDS در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۱۰).

تحلیل شاخص‌های CDS

برای تحلیل شاخص‌های CDS در مرحله بعدی نتایج بررسی مؤلفه‌های مربوط به هر شاخص با هم جمع شده و مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج پرسشنامه شهروندان نشان داد که میانگین ۴ شاخص راهبرد توسعه شهر از پرسشنامه شهروندان (حکمرانی خوب شهری ۲/۲۲۸، بانکی بودن ۲/۵۳۳، قابل زندگی بودن

جدول ۱۰. تحلیل نتایج شاخص‌های CDS بندر امام‌خمینی (ره) از نظر شهروندان

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	اطمینان بالاترین پایین‌ترین	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله
حکمرانی خوب	۲/۲۲۸	۰/۷۶۸۷	۰/۰۳۹۶	-۱۹/۴۶۹	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۸۴۹۷	-۰/۶۹۳۸	-۰/۸۴۹۷
بانکی بودن	۲/۵۳۳	۰/۶۷۶۱	۰/۰۳۴۹	-۱۳/۴۰۴	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۶۷۴	-۰/۳۹۸۸	-۰/۵۳۵۹
قابل زندگی بودن	۲/۰۱۴	۰/۴۹۹۳	۰/۰۲۵۸	-۳۸/۳۰۰	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۹۸۶۲	-۰/۰۳۶۹	-۰/۹۳۵۶
رقابتی بودن	۲/۴۷۸۵	۰/۶۸۹۴	۰/۰۳۴۵	-۱۵/۱۰۸	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۵۲۱۵	-۰/۵۸۹۴	-۰/۴۵۳۷
نتیجه	۲/۳۰۹۴	۰/۵۵۹۵	۰/۰۲۸۹	-۲۳/۹۳۲	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۶۹۰۶	-۰/۷۴۷۳	-۰/۶۳۳۸

دو طرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین معناداری نتایج آن‌ها تأیید می‌شود. یعنی به نظر می‌رسد از دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ این دو شاخص CDS در جایگاه مناسبی قرار ندارد. نتیجه کلی پرسشنامه کارشناسان نشان داد که میانگین ۲/۹۰۷ گرچه کوچک‌تر از معیار میانگین است ولی سطح معناداری دوطرفه بزرگ‌تر از $\alpha=0/05$ و قرار داشتن حد بالا و حد پایین در دو طرف صفر، معناداری این نتیجه را با تردید مواجه می‌کند (جدول ۱۱).

نتایج پرسشنامه کارشناسان نشان داد که میانگین شاخص حکمرانی خوب شهری ۳/۳۷۱، بزرگ‌تر از میانگین آزمون شده است و مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین که هر دو بزرگ‌تر از صفر است معناداری این نتیجه را اثبات می‌کند. میانگین شاخص بانکی بودن ۰/۹۰۶ هم بزرگ‌تر از میانگین آزمون شده است. ولی مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین که دو طرف صفر قرار گرفت، معناداری این نتیجه را مورد تردید قرار داد. میانگین دو شاخص قابل زندگی بودن ۲/۸۰۷۷ و رقابتی بودن ۲/۸۴ و هر دو کوچک‌تر از میانگین آزمون شده است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری

جدول ۱۱. تحلیل نتایج شاخص‌های CDS بندر امام خمینی (ره) از دیدگاه کارشناسان

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	اطمینان بالاترین پایین‌ترین	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله
حکمرانی خوب	۰/۶۶۱۹	۰/۰۹۳۶	۰/۰۹۳۶	۳/۹۶۲	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۲۸	۰/۱۸۲۸	۰/۰۵۵۹۰
بانکی بودن	۳/۰۹۶	۰/۵۴۹۰	۰/۰۷۸	۱/۲۴۱	۴۹	۰/۲۲۰	۰/۰۹۶۷	-۰/۰۵۹۷	-۰/۲۵۳۴
قابل زندگی بودن	۲/۸۰۷۷	۰/۰۵۴۲	۰/۰۵۴۲	-۳/۵۵۰	۴۹	۰/۰۰۱	۰/۱۹۲۳	-۰/۰۳۰۱۲	-۰/۰۸۳۵
رقابتی بودن	۲/۸۴	۰/۰۶۳۴	۰/۰۶۳۴	-۲/۵۲۲	۴۹	۰/۰۱۵	۰/۰۱۶۰	-۰/۰۲۸۷۵	-۰/۰۳۳۵
نتیجه	۲/۹۰۷	۰/۰۵۲۲	۰/۰۵۲۲	-۱/۷۸۲	۴۹	۰/۰۸۱	-۰/۰۹۳	-۰/۱۹۷۹	۰/۰۱۱۹

نتیجه گرفت که تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های شهروندان و کارشناسان در مورد جایگاه شاخص‌های CDS در سکوتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) وجود دارد (جدول ۱۲). این نتیجه با استفاده از آزمون T با دو نمونه مستقل هم تأیید شد (جدول ۱۳).

در ادامه برای تعیین تفاوت یا عدم تفاوت نظر دو جامعه شهروندان و کارشناسان از آزمون یو-من ویتنی ویلکاکسون استفاده شد. تحلیل این آزمون نشان داد که مقدار احتمال محاسبه شده در تمام موارد کوچک‌تر از $\alpha=0/۰۵$ بود و بنابراین می‌توان

جدول ۱۲. نتیجه آزمون یو-من ویتنی ویلکاکسون با دو نمونه مستقل برای مقایسه تطبیقی نظرات شهروندان و کارشناسان

آماره آزمون				رتبه‌ها				گروه‌ها		شاخص‌ها
معناداری دو طرفه	آزمون Z	ویلکاکسون دبلیو.	یو-من ویتنی	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها	مردم	کارشناسان	حکمرانی خوب شهری
۰/۰۰۰	-۸/۳۷۱	۷۳۴۴۲/۰۰	۲۵۶۶/۰۰	۱۹۵/۳۲	۷۳۴۴۲	۳۵۰/۱۸	۱۷۵۰/۹	مردم	کارشناسان	حکمرانی خوب شهری
۰/۰۰۰	-۵/۴۴۶	۷۵۸۴۵/۵۰	۴۹۶۹/۵۰	۲۰۱/۷۲	۷۵۸۴۵/۵۰	۳۰۲/۱۱	۱۵۱۰/۵/۰	مردم	کارشناسان	بانکی بودن
۰/۰۰۰	-۹/۳۲۶	۷۲۷۱۲/۰۰	۱۸۳۶/۰۰	۱۹۳/۳۸	۷۲۷۱۲	۳۶۴/۷۸	۱۸۲۳۹	مردم	کارشناسان	قابل زندگی بودن
۰/۰۰۰	-۴/۰۲۷	۷۶۹۹۶/۰۰	۶۱۲۰/۰۰	۲۰۴/۷۸	۷۶۹۹۶	۲۷۹/۱۰	۱۳۹۵۵	مردم	کارشناسان	رقابتی بودن
۰/۰۰۰	-۷/۱۰۹	۷۴۴۷۳/۰۰	۳۵۹۷/۰۰	۱۹۸/۰۷	۷۴۴۷۳	۳۲۹/۵۶	۱۶۴۷۸	مردم	کارشناسان	نتیجه کلی

جدول ۱۳. نتیجه آزمون T با دو نمونه مستقل برای مقایسه تطبیقی نظرات شهروندان و کارشناسان

آزمون نمونه‌های مستقل				آماره گروهی				گروه‌ها	
تفاوت در سطح اطمینان %۹۵	آزمون T برای برابری میانگین‌ها	آزمون لون برای برابری واریانس‌ها	میانگین انحراف معیار	SIG	F	آماره آزمون T	آماره آزمون F	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
۰/۴۳۸	۰/۷۵۸	۰/۰۸۱۴	۰/۵۹۷۵	۰/۰۰۰	۳۷۵	-۷/۳۴	./.۰۰۰	۳۳/۳۴	۰/۰۲۸۸
۰/۴۷۹	۰/۷۱۶	۰/۰۹۵۶	۰/۵۹۷۵	۰/۰۰۰	۴۹	-۱۰/۰۲	./.۰۰۰	۰/۰۵۲۲	۰/۰۳۷

مرحله اول: شناسایی اصلی‌ترین نقاط قوت و ضعف (عوامل داخلی) و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE):

SWOT
برای ارایه راهکار از مدل SWOT بهره گرفته شد. در استفاده از این مدل و بیان راهکار به ترتیب مراحل زیر دنبال شد.

به طوری که حاصل مجموع ضرایب عدد ۱ شود. نمره‌گذاری این عوامل از ۱ (ضعیف) تا ۴ (خیلی خوب) بود.

به منظور تعیین نمره نهایی، ضریب هر عامل در نمره آن ضرب شد. بر مبنای نظر کارشناسان اگر نمره نهایی سازمان کمتر از ۲/۵ باشد به این معنا است که سازمان از نظر عوامل داخلی دچار ضعف است. اگر نمره نهایی بیشتر از ۲/۵ باشد به این معنا است که سازمان از نظر عوامل داخلی دارای قوت است.

همان‌گونه که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود، جمع نمره نهایی ماتریس (IFE) برابر با ۲/۳۰ است که نشان‌دهنده ضعف مدیریت شهری در ارتباط با عوامل داخلی است (جدول ۱۴). این عدد در ماتریس (IE) برای تعیین جایگاه CDS در بندر امام خمینی (ره) بدکار رفت.

مرحله دوم: شناسایی اصلی‌ترین فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل خارجی) و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE).

مرحله سوم: ایجاد ماتریس تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط قوت و نقاط ضعف (SWOT).

مرحله چهارم: ترسیم ماتریس داخلی، خارجی (IE). نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید که از سؤالات باز پرسش‌نامه و همچنین اطلاعات به دست آمده از وضعیت موجود شهر گردآوری شده بود، در ماتریسی تنظیم شد. پس از آن که نقاط قوت و ضعف شناسایی و به ترتیب فهرست شد، با توجه به نظر کارشناسان به هر کدام از آن‌ها از صفر تا یک ضریب تا یک ضریب داده شد.

جدول ۱۴. ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

ردیف	عوامل اصلی داخلی نقاط قوت		
ردیف	نمره نهایی	ضریب	رتبه
۱		۰/۰۷	۴
۲		۰/۰۶	۳
۳		۰/۰۶	۳
۴		۰/۰۵	۳
۵		۰/۰۵	۳
۶		۰/۰۷	۴
۷		۰/۰۳	۳
۸		۰/۰۴	۳
۹		۰/۰۵	۳
۱۰		۰/۰۲	۳
ردیف	نقاط ضعف		
۱		۰/۰۶	۱
۲		۰/۰۴	۱
۳		۰/۰۳	۱
۴		۰/۰۴	۱
۵		۰/۰۲	۲
۶		۰/۰۴	۱
۷		۰/۰۲	۲
۸		۰/۰۳	۲
۹		۰/۰۳	۱
۱۰		۰/۰۴	۱
۱۱		۰/۰۲	۲
۱۲		۰/۰۳	۲
۱۳		۰/۰۲	۲
۱۴		۰/۰۴	۲
۱۵		۰/۰۴	۱
	میانگین		
	انحراف معیار		
	جمع		
۱	۱	۱/۰۴	۲/۱۶
۲/۳۰			

در برابر عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) بسیار عالی واکنش نشان داده است. عدد ۱ نیز بیانگر این هست که سازمان توانسته از فرصت‌های موجود بهره‌برداری کند و یا از عواملی که موجب تهدید آن شده، دوری نماید.

براساس این ماتریس نمره نهایی عوامل خارجی، برابر با ۲/۰۳ شده است که نشان از این دارد که مدیریت شهری نتوانسته در برابر این عوامل واکنش مناسبی نشان دهد (جدول ۱۵). بدیهی است که جمع نمره نهایی حاصل این ماتریس در ماتریس (IE) استفاده خواهد شد.

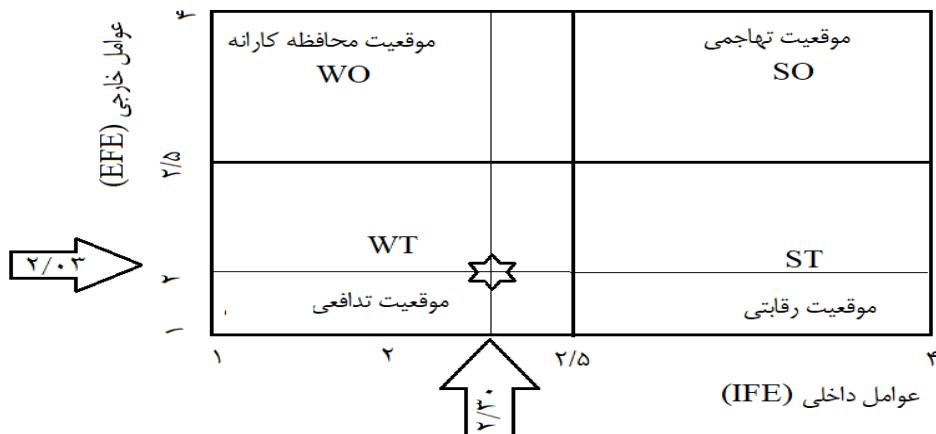
برای بررسی فرصت‌ها و تهدیدها نیز مراحلی شبیه مرحله قبل طی شد. تنها فرق آن با مرحله قبل در روش نمره دادن به هریک از عوامل است. نمره داده شده نشان‌دهنده واکنش سازمان (شهرداری و شورای شهر و مسکن و شهرسازی و دیگر سازمان‌های اداره‌کننده شهر) به هرکدام از تهدیدها و فرصت‌ها است. در پایان هرکدام از ضرایب در نمره مربوطه ضرب شد تا نمره نهایی به دست آید. نمره‌گذاری این عوامل هم از ۱ (ضعیف) تا ۴ (خیلی خوب) بود. در این ماتریس میانگین مجموع نمرات نهایی ۲/۵ است. اگر این میانگین به عدد ۴ برسد، یعنی سازمان

جدول ۱۵. ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)

ردیف	عنوان اصلی خارجی فرصت‌ها	نموده نهایی	ضریب	رتبه
۱	افزایش آگاهی شهروندان که زمینه‌ساز جلب مشارکت آنان در امور شهری است	۰/۱۴	۰/۰۷	۲
۲	پتانسیل استفاده از مظاهر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بندر امام‌خمینی (ره)	۰/۰۸	۰/۰۴	۲
۳	نقطه استراتژیک بودن بندر در جنوب کشور (وجود شرک کشتیرانی و صنایع پتروشیمی و نزدیکی به خلیج فارس)	۰/۲۴	۰/۰۶	۴
۴	استفاده از خدمات الکترونیک به شهروندان	۰/۰۶	۰/۰۳	۲
۵	وجود بستر مناسب چهت واکذاری امور به بخش خصوصی	۰/۱۲	۰/۰۶	۲
۶	پتانسیل استفاده از موقعیت مرزی و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع و فراهم بودن جذب سرمایه‌های جدید	۰/۰۷	۰/۰۷	۱
۷	وجود اراضی باز جهت گسترش فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی	۰/۰۶	۰/۰۳	۲
۸	جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق	۰/۱	۰/۰۵	۲
	تهدیدها			
۱	ارتباط و تعامل پایین نهادها با نهادهای ملی در مواجه با بافت اسکان غیررسمی	۰/۱۲	۰/۰۶	۲
۲	تداوی حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی	۰/۰۵	۰/۰۵	۱
۳	وجود افکار جدایی‌خواهی و تجزیه‌طلبی و عدم برخورد با این موضوع مهم و محلی	۰/۱۴	۰/۰۷	۲
۴	تأثیر منفی مهاجران غیررسمی بر ساخت‌وساز و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر	۰/۱۸	۰/۰۶	۳
۵	عدم نظرخواهی از مردم در طرح‌های شهری	۰/۰۶	۰/۰۶	۱
۶	ورود مهاجرین جدید به محل‌های سکونت غیررسمی	۰/۱	۰/۰۵	۲
۷	افزایش جرائم در مناطق سکونتگاه‌ها و بعض‌نگاه سلیمانی به آن مناطق در امر برنامه‌ریزی	۰/۱۲	۰/۰۴	۳
۸	سلطه رویکرد بخشی بر سازمان‌ها	۰/۱۲	۰/۰۴	۳
۹	عدم وجود قانونمندی در سطح کلان	۰/۱۲	۰/۰۶	۲
۱۰	وجود مشکلات زیست‌محیطی مانند: گردوبغار در بیش‌تر ایام سال	۰/۱	۰/۰۵	۲
۱۱	عدم توجه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها توسط مسئولان	۰/۰۵	۰/۰۵	۱
	میانگین			
	انحراف معیار			
	جمع			
۱		۰/۷۲		۲/۰۳

ممکن از میان چهار موقعیت مشخص شده است یعنی در موقعیت تدافعی قرار دارد (شکل ۲). این بین مفهوم است که از یک طرف با نقاط ضعف داخلی و از طرف دیگر با تهدیدهای خارجی روبرو است. در این وضعیت اقداماتی که انجام می‌شود باید در راستای کاهش نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها باشد.

سپس نوبت به تشکیل ماتریس داخلی خارجی (IE) می‌رسد. در این ماتریس نمرات نهایی حاصل از ماتریس‌های (IFE) (EFE) برابر با ۲/۰۳ است که هر دو کمتر از ۲/۵ هستند، برای تعیین وضعیت CDS در بندر امام‌خمینی (ره) مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به این ماتریس مشاهده شد که موقعیت بندر امام‌خمینی (ره) به لحاظ شاخص‌های CDS در بدترین وضعیت

شکل ۲. ماتریس داخلي خارجي (IE)- شاخص‌های CDS در بندر امام خميني

جدول ۱۶. ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (SWOT)

موقعیت محافظه کارانه WO	موقعیت تهاجمی SO بهره‌برداری از فرصت‌های خارجی با استفاده از نقاط قوت داخلی
بهبود نقاط ضعف داخلی با استفاده از فرصت‌های موجود در محیط خارج	بهترین استفاده از موقعیت استراتژیک و مرزی بندر امام‌خمينی (ره) برای جذب سرمایه‌های خارجی با توجه به سوابق علمی و تجربی شهردار و شوراهای شهر بندر امام‌خمينی (ره)
استفاده از متخصصان و کارشناسان بهمنظور رفع معضل حائشه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی تخصیص بخشی از وظایف شهرداری به بخش خصوصی و ایجاد بستر برای فعالیت هر چه بیش‌تر این بخش در امور شهری	به کارگیری مظاهر فناوری اطلاعات و ارایه خدمات الکترونیک به شهروندان
توجه و پیوسته به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌های کلان (گرد و خاک و آبودگی صنایع پتروشیمی)	جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق
جلب مشارکت مردم از طریق ایجاد گروه‌های فعال محلی	
موقعیت تدافعی WT	موقعیت رقابتی ST کاهش اثر تهدیدات خارجی با استفاده از نقاط قوت داخلی
حال تدافعی با هدف کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات خارجی	افزایش آگاهی شهروندان نسبت به قوانین شهری و رعایت آن
تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها	بکارگیری متخصصان و کارشناسان در شهرداری‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها در انجام طرح‌ها
توجه و پیوسته به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها	جلب مشارکت شهروندان و تشویق آن‌ها برای مشارکت در امور شهری
جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهییه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد جزئیات طرح‌ها	تقویت بخش خصوصی و زمینه‌سازی برای فعالیت آن‌ها
توجه به عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات و کاهش شکاف بین مناطق	

استفاده از این ماتریس مشخص شد که کدام یک از گزینه‌های استراتژیک انتخاب شده امکان‌پذیر می‌باشد و اولویت‌بندی آن‌ها انجام شد. گام‌های تشکیل ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی که نتیجه آن در جدول ۱۷، قابل مشاهده است، عبارت‌اند از:

۱. فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی در ستون راست QSPM فهرست شد. سپس در ستون دوم وزن هر عامل وارد شد.
۲. با در نظر گرفتن مرحله دوم فرموله کردن (مرحله تلفیق و ترکیب)، راهبردهای قابل اجرا یا همان راهبردهای ترکیبی WT

در مرحله سوم ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (SWOT) تشکیل شد. در این ماتریس در هر مرحله دو عامل با هم مقایسه و در نهایت چهار نوع راهکار طبق جدول ۱۶ ارائه شد. با توجه به ماتریس داخلي خارجي (IE) مشاهده می‌شود که استراتژی توسعه شهر در بندر امام‌خمينی (ره) در موقعیت تدافعی WT قرار گرفته است. راهکارهای این موقعیت برای تهییه ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبرد (QSPM) مورد استفاده قرار گرفت. با

1. Quantitative Strategic Planning Matrix

راهبرد TAS محاسبه شد و برای به دست آمدن جذابیت کل هر راهبرد، اعداد ستون جذابیت هر راهبرد جمع شد.
۵. راهبردها بر اساس نمره به دست آمده از جذابیت کل هر راهبرد، از بیشترین تا کمترین نمره اولویت‌بندی شدند.
۶ در نهایت از حاصل جمع نمرات هریک راهبردها جدول ۱۸ به دست آمد که اولویت هر یک از راهبردها در آن مشخص شده است.

که هدف اولویت‌بندی آن‌ها است، در ردیف بالای ماتریس QSPM نوشته شد. هر راهبرد شامل دو ستون، نمره جذابیت AS و جذابیت Rاهبرد TAS است.

۳. بر اساس میزان تأثیر و جذابیت هر عامل داخلی و خارجی، نمره‌های بین ۱ تا ۴ به راهبرد مربوطه اختصاص داده شد که به آن نمره جذابیت AS گفته می‌شود.

۴. با ضرب وزن هر عامل در نمره جذابیت AS، جذابیت

جدول ۱۷. الف. ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

WT4								WT3								WT2								WT1								ضریب	نقاط قوت	
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	نقاط ضعف														
۰/۱۴	۲	۰/۲۸	۴	۰/۲۱	۳	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۱۴	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	میزان مسئولیت‌پذیری شهروندان و تمایل آنان به مشارکت در امور شهری					
۰/۱۲	۲	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	پیروی از الگوهای جدید ساخت و ساز در محلات						
۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۴	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	میزان آگاهی نسبتاً خوب از قوانین شهرداری و رعایت آن						
۰/۱۰	۲	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	وجود متخصصان و کارشناسان مختلف در بندر امام خمینی(ره)						
۰/۰۵	۱	۰/۲۰	۴	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	افزایش نسبی رضایت شهروندان از وضع موجود						
۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	سوابق علمی و تجربی شهردار و اعضای شورای شهر						
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	وجود شفافیت لازم در مسئولان برای جلوگیری از فساد اداری						
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	کنترل و مدیریت پهنه‌ی زمین							
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	وجود تفکر و اندیشه ساماندهی سکونتگاه‌ها در بین مدیران شهری						
۰/۰۲	۱	۰/۰۸	۴	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	وجود زمین‌های مناسب و دولتی برای اسکان دادن ساکنین اسکان غیررسمی						
TAS								AS								TAS								AS								ضریب	نقاط ضعف	
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	موازی کاری و هماهنگی ضعیف بین نهادهای شهری		
۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	عدم توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها					
۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۱۲	۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	اطلاع‌رسانی ضعیف و ناکافی به شهروندان در مورد جزئیات طرح‌ها					
۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	عدم تحقق مدیریت یکپارچه‌ی شهری					
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۱۲	۴	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	تعلق خاطر ضعیف شهروندان به شهر و فقدان هویت مکانی					
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	استفاده از مصالح کم دام و فرسودگی بافت					
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	۱	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	نگرش نامطلوب شهروندان به طرح‌های شهری					
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۱	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۲	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	عقایلی نبودن زمان و هزینه‌ی طرح‌ها و فقدان شفافیت					
۰/۰۶	۲	۰/۰۹	۳	۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	فقدان تسهیلات برای رسیدگی به شکایت‌های مردم					
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	مناطق	فقدان دسترسی مساوی مناطق به امکانات و محرومیت نسبی برخی از مناطق					
۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۶	۴	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	فقدان سازوکارهای لازم برای مشورت بین نهادهای رسمی و شهروندان					
۰/۰۹	۳	۰/۱۲	۴	۰/۰۹	۳	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۲	۴	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	فقدان تفکر استراتژیک بر شورای شهر و شهرداری					
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۲	۴	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۶	حضور پایین ذینفعان و ذینفوکان در فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در مواجه با سکلن غیر رسمی						
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	آگاهی ضعیف شهروندان از قوانین و مقررات شهری						
۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	آشنایی کم با اصول برنامه‌ریزی شهری برای بهبود وضعیت سکونت گاههای غیر رسمی							

جدول ۱۷. ب. ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

فرصت‌ها									
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	ضریب	
۰/۰۷	۱	۰/۲۸	۴	۰/۱۴	۲	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	افزایش آگاهی شهریان که زمینه‌ساز جلب مشارکت آنان در امور شهری است
۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	پتانسیل استفاده از مظاہر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بندر امام‌خمینی (ره)
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	استراتژیک بودن بندر در جنوب کشور (شرکت کشتیرانی و صنایع پتروشیمی و نزدیکی به خلیج فارس)
۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	استفاده از خدمات الکترونیک به شهریان
۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	وجود بستر مناسب جهت واگذاری امور به بخش خصوصی
۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	پتانسیل استفاده از موقعیت مرزی و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع و فراهم بودن جذب سرمایه
۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۱۲	۴	۰/۰۹	۳	۰/۰۳	وجود اراضی باز جهت گسترش فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی د فرهنگی
۰/۱۵	۳	۰/۲۰	۴	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق
تهدیدها									
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	ضریب	
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	ارتباط و تعامل پایین نهادها با نهادهای ملی در مواجه با بافت اسکان غیررسمی
۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	تدابع حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی
۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	وجود افکار جدایی خواهی و تجزیه طلبی عدم برخورد با این موضوع مهم و محلی
۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	تأثیر منفی مهاجران غیر بومی بر ساخت و ساز و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر
۰/۱۲	۲	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	عدم نظرخواهی از مردم در طرح‌های شهری
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	ورود مهاجرین جدید به محله‌ای سکونت غیررسمی
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	افزایش جرائم در مناطق سکونتگاه‌ها و بعض انگاه سلیمانی به آن مناطق در امر برنامه‌ریزی
۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	سلطه رویکرد بخشی بر سازمان‌ها
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	عدم وجود قانونمندی در سطح کلان
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	وجود مشکلات زیست‌محیطی مانند: گرد و غبار در بیشتر ایام سال
۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۲۰	۴	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	عدم توجه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها توسط مسئولان
۳/۱	۴/۴۶	۳/۷۸	۴/۳۰					جمع	

جدول ۱۸. اولویت‌بندی راهبردهای متناسب با موقعیت تدافعی (WT) بندر امام‌خمینی (ره)

ردیف WT	راهبرد کلی	نمودره نهایی راهبرد	اولویت
۱	تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها؛	۴/۳۰	۲
۲	توجه و پژوهش به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها؛	۳/۷۸	۳
۳	جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد طرح‌ها؛	۴/۴۶	۱
۴	توجه به مسئله عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات، بهبود زیر ساخت‌ها و کاهش شکاف ایجاد شده در بین مناطق	۳/۱۰	۴

ساکنان و کارشناسان گردآوری و تحلیل شد. نتایج تحقیق نشان داد با وجود این که کارشناسان نظر مساعدتری نسبت به شهریان داشتند ولی در مجموع به نظر می‌رسد، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های استراتژی توسعه شهر (حاکمیت خوب شهری، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن) در

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تعیین وضعیت کنونی سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) با توجه به شاخص‌های استراتژی توسعه شهر و تعیین راهبرد مناسب برای بهبود آن بود. برای رسیدن به این هدف اطلاعات لازم با استفاده از منابع اسنادی و ابزار پرسشنامه از دو گروه

اولویت سوم توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها است و اولویت چهارم توجه به مسئله عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات، بهبود زیرساخت‌ها و کاهش شکاف ایجاد شده در بین مناطق است. این اولویت‌بندی‌ها با نتایج پژوهش‌های ذکر شده در پیشینه قابل مقایسه هستند.

راهکارها

با نگاهی به نتایج تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- ✓ توجه به مدیریت یکپارچه شهری و اقدام عملی در رابطه با آن با توجه به جایگاه شورای شهر و شورای‌یاری‌ها؛
- ✓ ایجاد هماهنگی بین بخشی از طریق برگزاری جلسات مشترک قبل از انجام هرگونه پروژه در شهر؛ مشورت با خبرگان؛
- ✓ توجه به مسائل زیست‌محیطی در اجرای پروژه‌های شهری و مدیریت شهری؛
- ✓ جلب مشارکت مردمی از مرحله تهیه تا اجرای طرح‌ها از طریق اطلاع‌رسانی‌ها و نظرسنجی‌ها؛
- ✓ توجه به عدالت اجتماعی و اقشار آسیب‌پذیر و پیش‌بینی و ارزیابی اثر اقدامات مدیریت شهری بر این اقشار.

سپاسگزاری

لازم است از ساکنان عزیز و کارشناسان محترم بندر امام‌خمینی (ره) که در گردآوری اطلاعات و تکمیل پرسشنامه، محققان را یاری کردند صمیمانه تشکر شود.

References

- Abbott, J. (2007). Upgrading informal settlements for integration into the formal, city, conference on *formal and the Informal city, what happens at the interface?* Human Settlements, Copenhagen in Copenhagen, Denmark, 15–18.
- Ahadnejad Reveshti, M., & Moradi Mofrad, S. (2014). The urban development strategy (cds) in the group of low-income urban housing policies (case study: area safarabad and bisim zanjan). *Journal of Regional Planning*, 3(12), 35-47. (In Persian)
- Asady, R., & Rahnama, M.R. (2009). Analysis of the position of good urban rule in mashhad using swot model. MSc thesis in Geography and Urban Planning, Ferdowsi University of Mashhad, (In Persian)
- Ashrafi, Y. (2009). CDS a new approach in urban planning. *Urban management*, 7(23), 89-104. (In Persian)
- Asian Development Bank, (2008). *City Development Strategies to Reduce Poverty*. Manila.
- Castells, M. (2001). *Information age, economics, society and culture*. Three volumes, volume 1. Translated by Abdolahad Aligholian, Afshin Khakbaz, Tehran: New Design Publications, 2nd Edition. (In Persian)
- Center for Urban Development Studies (2001). *Assessment of The Oradea city Development strategy*, Harvard University, Research Triangle Institute.
- Cities Alliance (2001). *Annual Report*.
- Cities Alliance (2007). *Annual Report*.

جایگاه مناسبی قرار ندارد. با توجه به نتایج حاصل میانگین شاخص حکمرانی خوب شهری، نشانگر بی‌اعتمادی شهروندان به مدیریت شهری و بر خلاف نظر کارشناسان، عدم شفافیت مدیریت شهری است. در شاخص بانکی بودن ثبات منابع درآمدی و آموزش دارای چالش جدی است. شاخص قابل زندگی بودن از لحاظ بیشتر مؤلفه‌ها وضعیت مطلوبی ندارد. شاخص رقابتی بودن در بندر امام‌خمینی (ره) وضعیت بهتری دارد. در عین حال میانگین پایین در شاخص رقابتی بودن نشان دهنده کمبود زیرساخت‌ها است که ضعف مهمی در راه توسعه شهر بهشمار می‌آید.

نتیجه مطالعات نشان داد که در حال حاضر مدیریت شهری در بندر امام‌خمینی (ره) برای بهبود وضعیت اسکان غیررسمی نیازمند الگویی از مدیریت است که در آن با جلب مشارکت مردمی، مدیریت یکپارچه شهری، هماهنگی بین بخشی، توجه به مسائل زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی اقدام کند. با توجه به گسترش شهر، ضعف‌های ساختاری طرح‌های سنتی شهری، موقعیت خاص و استراتژیک بندر امام‌خمینی (ره) و هم‌جواری آن با کلان‌شهر اهواز، اجرای راهبرد توسعه شهر می‌تواند به این شهر بندری برای بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی کمک نماید.

راهبردهایی به دست آمده از تحلیل SWOT متناسب با موقعیت تدافعی (WT) بود که با ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM) اولویت‌بندی شد و نقشه راه را برای رسیدن به هدف تبیین کرد. اولویت اول جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد طرح‌ها است. اولویت دوم تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها است.

- Ashrafi, Y. (2009). CDS a new approach in urban planning. *Urban management*, 7(23), 89-104. (In Persian)
- Asian Development Bank, (2008). *City Development Strategies to Reduce Poverty*. Manila.
- Castells, M. (2001). *Information age, economics, society and culture*. Three volumes, volume 1. Translated by Abdolahad Aligholian, Afshin Khakbaz, Tehran: New Design Publications, 2nd Edition. (In Persian)
- Center for Urban Development Studies (2001). *Assessment of The Oradea city Development strategy*, Harvard University, Research Triangle Institute.
- Cities Alliance (2001). *Annual Report*.
- Cities Alliance (2007). *Annual Report*.

- Cities Alliance (2016). *news*.
- Cities Alliance (2019). *news*.
- Downer, A. (2000). *good governance (guiding principales for impemention)*. Published by the Australian Agency for International Development.
- Faraji Molaie, A. (2017). Satisfaction measurement of quality of life in informal settlements, Case study:Bojnourd. *Journal of Urban Ecological Research*, 8(16), 89-100. (In Persian)
- Gunder, M., & Hillier, J. (2007). Problematising responsibility in planning theory and practice: On seeing the middle of the string. *Progress in Planning*, 68(1), 57-96.
- Hall, P., & Ulrich P. (2004). *Urban future 21, A Global Agent for Twenty first Century cities*, E; FN Spone London.
- Hashemi, H., Razavian, M.T., & Sajjadi, Zh. (2017). The role of urban management in the success of urban development strategy (CDS), Case study: Qazvin City. *Journal of Geography*, 15(54),129-146. (In Persian)
- Hataminejad H., & Faraji Molaie, A. (2011). Feasibility to implementing City Development Strategy (CDS) in Iran. *Journal of Urban and Regional Studies and Researches*, 8(2), 55-76. (In Persian)
- Heydari Chianeh, R., & Rezatabe Azgomi, SKh. (2010). The role of city development strategy (CDS) approach in low income groups for housing policies case study: city of rasht. *Journal of Human Geography Research Quarterly*, 73, 59-82. (In Persian)
- Hosseinzadehdalir K., Sadr mousvai MS., Heydari chianeh, R., & Rezatab Azgomi, SKh. (2012). An introduction to "city development strategy" (CDS) approach in urban planning process with an emphasis on the master plan's challenges in iran. *Journal of Geographic space*, 11(36), 173-210. (In Persian)
- Iran Statistical Center (2006). *Statistical Yearbook of Khuzestan Province*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1976). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1986). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1991). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1996). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (2016, b). *General Population and Housing Census, Population of the country's cities by gender and age groups*. (In Persian)
- Iran Statistics Center(2016, a). *General Census of Population and Housing, Population by Country Divisions*. (In Persian)
- Irandoost K. (2010). *Informal settlements and the myth of marginalization*. Tehran: Publications of Information and Communication Technology Organization of Tehran Municipality. (In Persian)
- Karimi, F., Abdolahzade fard, A., & Shakoor, A. (2018). The Role of Urban Development Strategy (CDS) in Sustainable Urban Development, Case Study: District 3 of Shiraz Municipality. *Journal of Urban Ecological Research*, 9(17), 91-104. (In Persian)
- Khaloo Baqeri, M., & Qoreishi. MS. (2011). Economic Inequality and the Form of Informal Settlements Growth in Cities- emphasising Iran. *1ths Conferense of Iran Urban Economic, Mashhad*. (In Persian)
- Kokabi, A. (2007). Introduction of a model for quality of life evaluation the city centers, *Journal of Hoviatshahr*, 1(1), 75-86. (In Persian)
- Laleh Poor, M. (2007). Urban governance and urban management in developing countries. *Journal of Urban inquiries*, 20(5), 60-71. (In Persian)
- Mandan Consulting Engineers (2011). *Master plan revision, bandar imam khomeini municipality*. (In Persian)
- Midari, A., & kheirkhahan, J. (2004). *Good governance, development foundation*, Tehran: The Islamic Consultative Assembly Research Center, Office of Economic Studies , 1st edition. (In Persian)
- Mousavi, M.S., & Keykhosravi, P. (2019). Feasibility study of urban development strategy (CDS) by prioritizing development strategies by AHP method, (Case study: Islamabad city). *Monthly Shebak*, 5 (45), 1-10. (In Persian)
- Nazari, M., & Bazargani_Kia, M. (2004). Studying the effect of globalization on textile, clothing and leather industries during the period 1978-99. *Journal of Economic Research*, 39 (64), 103-126.
- Parnell, S., & Robinson, j. (2006). Development and Urban Policy: Johannesburg's City Development Strategy. *Urban Studies*, Vol. 43, No. 2: 337-355, February 2006.Routledge .
- Qaderi, J. (2006). Evaluation of financial and income system of municipalities in Iran. *The Quarterly Journal of Quantitative Economics*,3(3), 21-48. (In Persian)
- Rahnama, M.R. (2007). *Identification of informal settlements in cities of Khorasan Razavi province*. Mashhad: Jahad Daneshgahi Publications in Mashhad. (In Persian)
- Rahnama, M.R., Jafari Seyedabad, V., & Gholamzadeh khadar, M. (2012). Analysis of status criteria in city development strategy process case study: chenaran. *Journal of Applied Research*

- in Geographic Sciences*, 12(26), 107-125. (In Persian)
- Saberi, H., Zarrabi, A., & Mohammadi, J. (2012). Preference of City Development Strategies Using Analytic Hierarchy Process (AHP) Case Study: Esfahan Metropolis. *Journal of Geographical space*, 12(39), 59-75. (In Persian)
- Salimi Sobhan, M.R., Ebrahimzadeh, E., & Mansoori, K. (2019). Review and Analysis of Urban Development Strategy Indicators (CDS) (Case Study: Kazeroon City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(2), 427-440. (In Persian)
- Sarafi, M., & Abdollahi, M., (2008). Analysis of the Concept of Citizenship and Evaluation of Its Status In رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۶). شناسایی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرهای استان خراسان رضوی. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- رهنما، محمدرحیم، جعفری سیدآباد، وحید و غلامزاده خادر، مرتضی (۱۳۹۱). تحلیل جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (CDS) شهر چنان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۶(۱۲)، ۱۰۷-۱۲۵.
- سلیمانی سبان: محمدرضا، ابراهیم‌زاده، عیسی و منصوری، کامران (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) (مطالعه موردی: شهر کازرون). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*, ۱۴(۱)، ۴۲۷-۴۳۰.
- صابری، حمید و ضرابی، اصغر و محمدی، جمال (۱۳۹۱). اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه شهر (CDS) با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP (مطالعه موردی: کلان‌شهر اصفهان). *فصلنامه علمی پژوهشی فضای جغرافیایی*, دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد؛ ۳۹(۱۲)، ۷۵-۵۹.
- صرفی، مظفر و عبدالahi، مجید (۱۳۸۷). تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور. *پژوهش‌های جغرافیایی*, ۴۰(۶۳)، ۱۱۵-۱۳۴.
- فرجی ملایی، امین (۱۳۹۶). سنجش رضایتمندی از کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیر رسمی، مطالعه موردی: بجنورد. *فصلنامه علمی پژوهشی* پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۶(۸)، ۸۹-۱۰۰.
- قادری، جعفر (۱۳۸۵). ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری‌ها در ایران. *اقتصاد مقداری* (بررسی‌های اقتصادی سابق)، ۳(۳)، ۲۱-۴۸.
- کاستلر، مانوئل (۱۳۸۰). عصر اطلاعات، اقتصاد، جامعه و فرهنگ. مجموعه سه جلدی، جلد اول، ترجمه عبدالاحد علیقلیان، افسین خاکباز، تهران: انتشارات طرح نو، چاپ دوم.
- کریمی، فریده؛ عبداللهزاده‌فرد، علیرضا و شکور، علی (۱۳۹۷). نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز. *فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱۷(۹)، ۸۹-۱۰۰.
- کوکبی، افسین (۱۳۸۶). معیارهای ارزیابی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری. *نشریه هویت*, ۱(۱)، ۷۵-۸۶.
- The Urban Laws, Regulations Ana Management. *Journal of Geographical Researches*, 40 (63), 115-134.
- Tavallaei, R., Azami , M., & Irandoost K. (2014). Defining indicators of informal settlements in Iran. *Journal of Urban Regional studies and research*, 6(21), 43-60. (In Persian)
- Un-Habitat (2003). *The Un-Habitat Strategic Vision*, The United Nations Human Settlement Program, Nairobi, Kenya.
- Zimmerman, J. (2008). From brew town to cool town: Neoliberalism and the creative city development strategy in Milwaukee. *Cities* 25, 230-242.
- www.elsevier.com/locate/cities

منابع

- احتنزاد روشتی، محسن و مرادی مفرد، سمیرا (۱۳۹۲). نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری (مطالعه موردی: ناحیه صفرآباد و بی‌سیم شهر زنجان). *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*, ۱۲(۳)، ۴۸-۳۵.
- اسدی، روح‌الله و رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۸). تحلیل جایگاه حکمرانی خوب شهری در مشهد با استفاده از مدل SWOT. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری*, دانشگاه فردوسی مشهد.
- اشرفی، یوسف (۱۳۸۸). رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری در رویکردی تحلیلی. *فصلنامه مدیریت شهری*, ۲۳(۷)، ۱۰۵-۸۹.
- تولایی، روح‌الله؛ اعظمی، محمد و ایراندوست، کیومرث (۱۳۹۳). شاخص‌های تعریف و تعیین سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران. *مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*, ۲۱(۶)، ۴۳-۶۰.
- ایراندوست کیومرث (۱۳۸۹). *سکونتگاه‌های غیر رسمی و اسطوره حاشیه‌نشینی*. تهران: انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران.
- خالوباقری، مهدیه و قربی، سید محمدشایان (۱۳۹۰). نابرابری اقتصادی و شکل‌گیری رشد سکونتگاه‌های غیر رسمی در شهرها با تأکید بر مورد ایران. *اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران*، مشهد.
- حاتمی‌نژاد حسین و فرجی ملایی، امین (۱۳۹۰). امکان‌سنجی اجرای طرح‌های استراتژی توسعه شهری در ایران. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*, ۲(۸)، ۵۵-۷۶.
- حیدری چیانه رحیم و رضا طبع ازگمی، سیده خدیجه (۱۳۸۹). نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری (مطالعه موردی: رشت). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*, ۴۲(۷۳)، ۸۲-۵۹.
- حسین‌زاده دلیر، کریم؛ صدر موسوی، میرستار؛ حیدری چیانه، رحیم و رضا طبع ازگمی، سیده خدیجه (۱۳۹۰). درآمدی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) با تأکید بر چالش‌های فراروی طرح‌های جامع در ایران. *فصلنامه علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی*, دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر، ۱۱(۳۶)، ۱۷۳-۲۰۹.

موسوی، میرسعید و کیخسروی، پریسا (۱۳۹۸). امکان‌سننجی راهبرد توسعه شهر(CDS) با اولویت بندی استراتژی‌های توسعه به روش AHP. *نمونه موردی: شهر اسلام آباد*. *شبک*, ۵(۴۵)، ۱-۱۰.

می‌دری، احمد و خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). حکمرانی خوب، بنیاد توسعه. *تهران: دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی*.

نظری، محسن و بازرگانی کیا، معصومه (۱۳۸۳). بررسی اثر جهانی شدن بر صنایع نساجی، پوشاک و چرم طی دوره ۱۳۵۷-۷۸. *محله تحقیقات اقتصادی*, ۳۹(۶۴)، ۱۰۳-۱۲۶.

هاشمی، حسین؛ رضویان، محمدتقی و سجادی، زیلا (۱۳۹۶). نقش مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری(CDS) مورد: شهر قزوین. *نشریه جغرافیا*, ۱۵(۵۴)، ۱۲۹-۱۴۶.

لالهپور، منیژه (۱۳۸۶). حکمرانی شهری و مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه. *جستارهای شهرسازی*, ۲۰(۵)، ۶۰-۷۱.

مرکز آمار ایران (۱۳۵۵)، آمارنامه استان خوزستان.

مرکز آمار ایران (۱۳۶۵)، آمارنامه استان خوزستان.

مرکز آمار ایران (۱۳۷۰)، آمارنامه استان خوزستان.

مرکز آمار ایران (۱۳۷۵)، آمارنامه استان خوزستان.

مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سالنامه آماری استان خوزستان.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵، الف). سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت به تفکیک تقسیمات کشوری.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵، ب). سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت شهرهای کشور به تفکیک جنس و گروه‌های سنی.